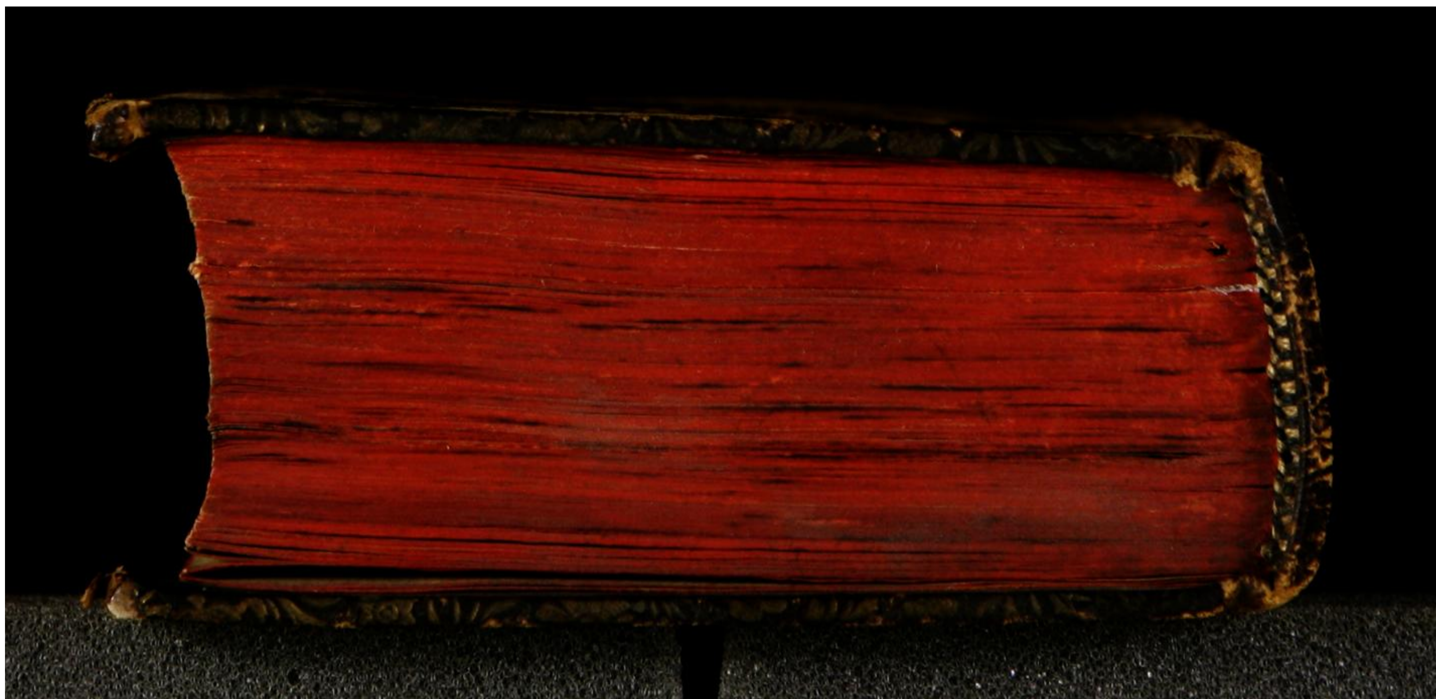
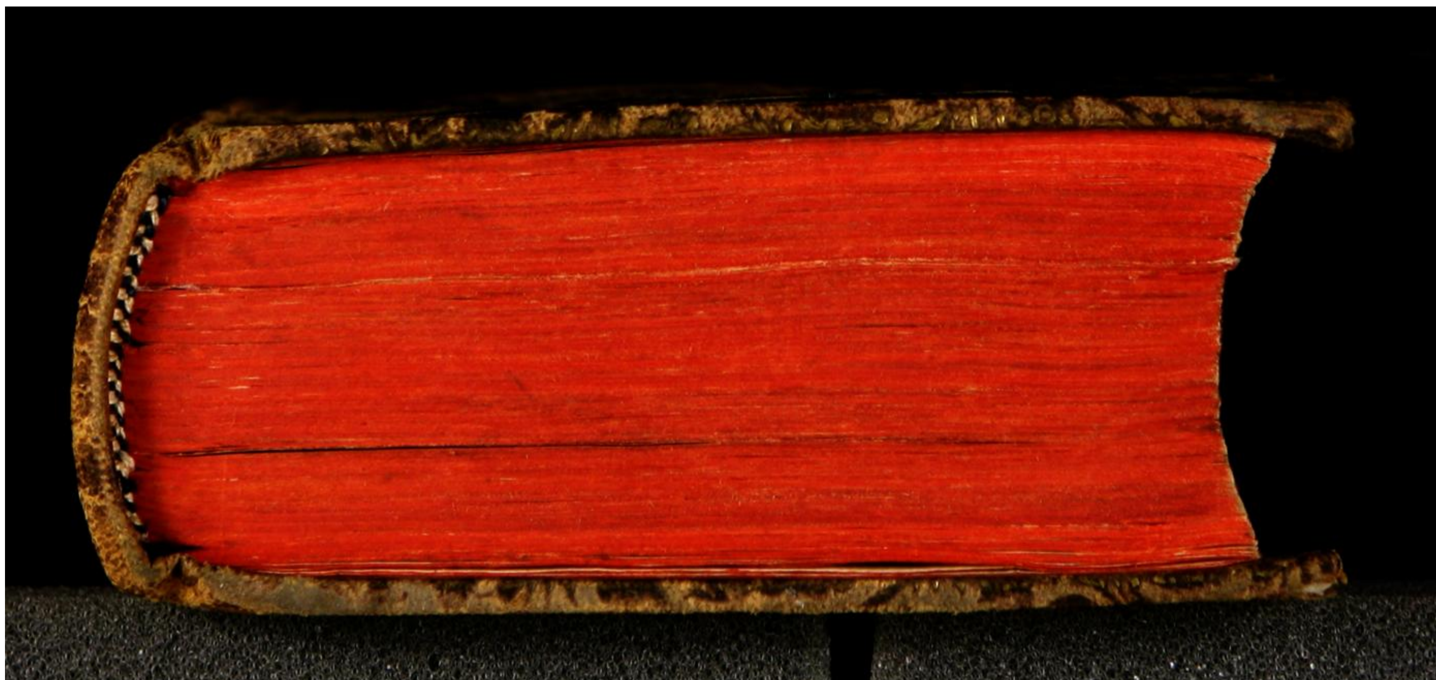
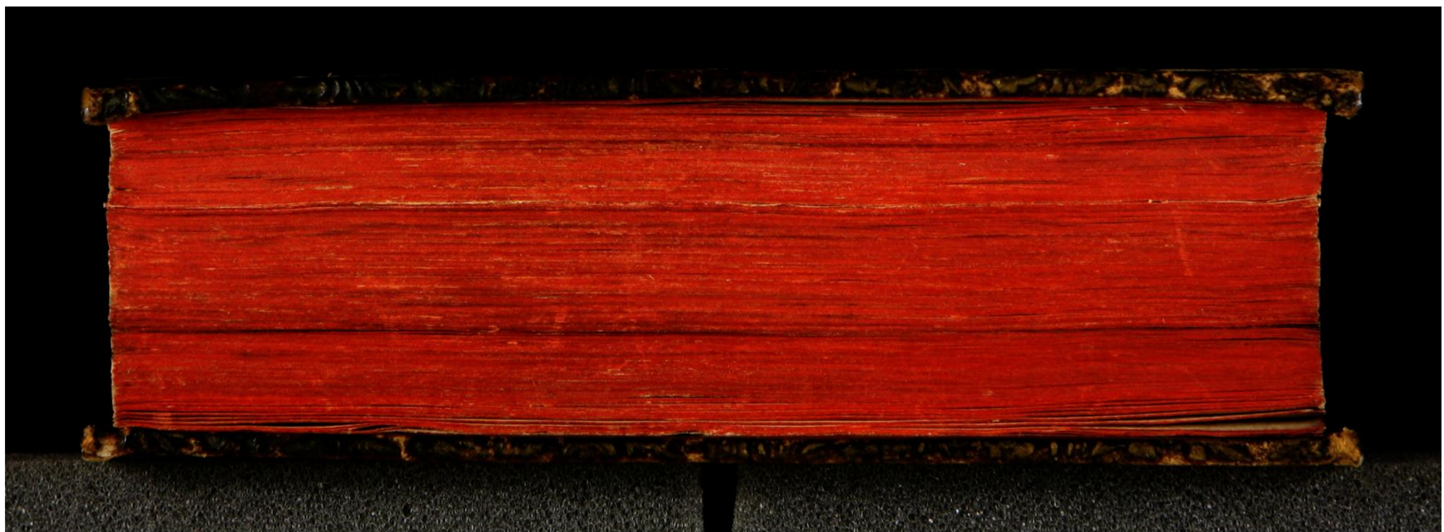

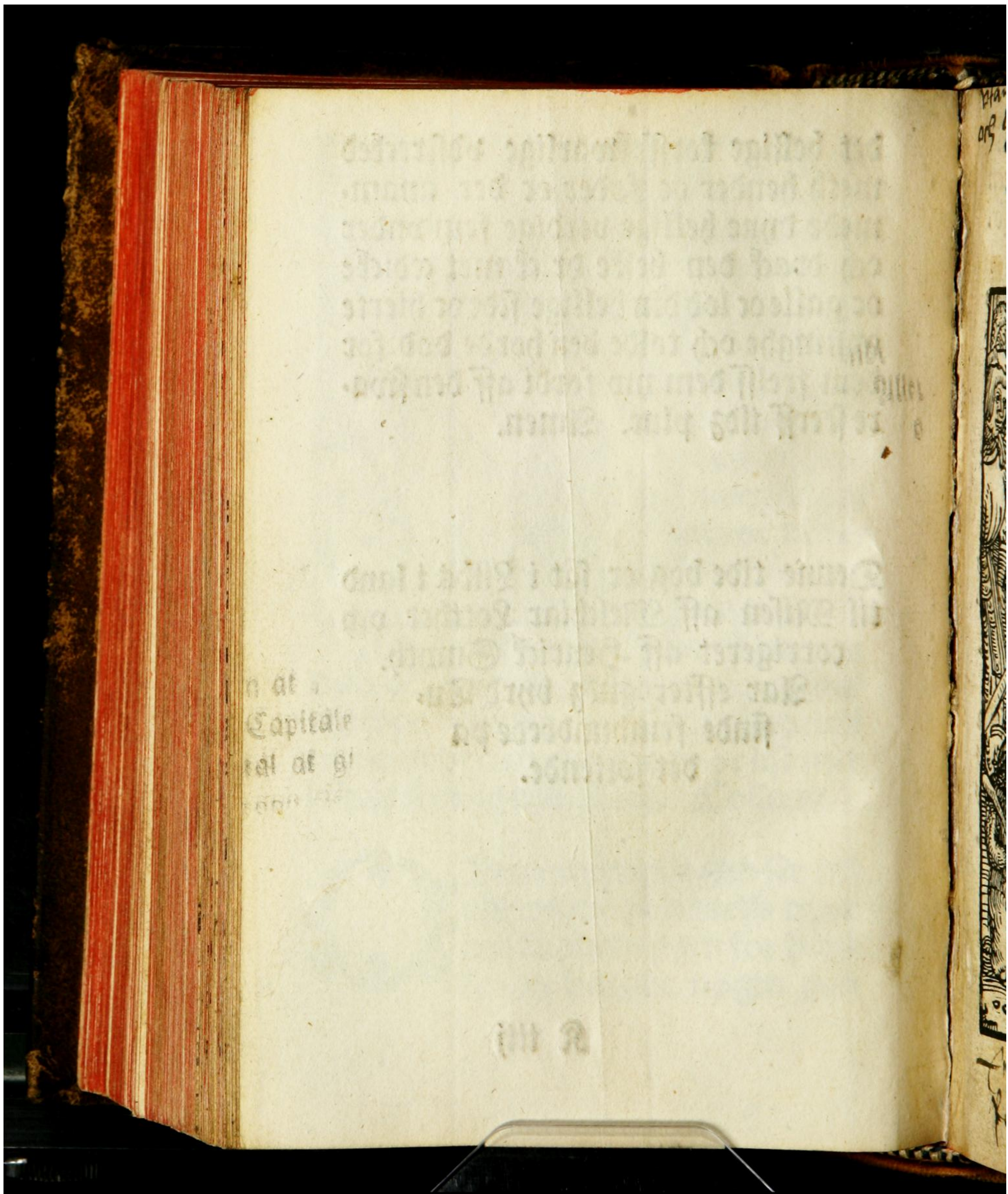

C. PEDERSENS
TIDE BÖGER
1517

I denne bog leriß at Høre messe.

HEr i denne førſte bog leriſſ hworlediſſ huer criſtet menniſke ſkall ret høre meſſē.

Sidē ſtonder her tolff honde fructh oc løn ſom de fonge der gerne høre meſſe.

Sidē ſex honde fructh och naade de fonge ſom gerne høre meſſe.

Siden en lidē bøn til iomfru maria ſom læſis ſkall før man begynder de bøner. O velſignede herre ihu xpē.

Siden begyndiſſ de bøner ſom læſiſſ ſkulle vnder meſſen ſom ſaa begindiſſ. O velſignede herre iheſu criſte. Eller i Pater noſter oc Aue ma. for huer bøn.

Anctus Grego/ riꝰ ſcriff uer. Oc den hel/ lige ſcri/ fft bewi ſer och ſamme lediſſ at mā kan engē ting offre. Hwd fader i hiēmelē till loff eller ære oc engen tieniſte gøre hānū ſō hānū mer tacknēmelig er en at offuer tēcke och betracte hanſſ ſønſſ ihu xpi ſuare død oc pine oc opſtōdel ſe. Huilke der rettelige vdtydiſſ och betegneſſ i hwer meſſe ſō ſigiſſ i criſtē dōmē. Sō hwer mād clarlige ſe maa her effter i dēne bog Aff hwilken alle gode enfoldige ligfolk (oc andre mz) lære kūde hworlediſſ de gudelige och tilbørlige høre ſkulle dē hellige meſſe.

Gwd til loff oc deriss siele til dē ewi-
ge salighedz. Thii ati hēde vdleggiss
rettelige vor herriss fødelse pinelse oc
opstondelse mz tre oc trediwge artick
ler och sticke emod det at han wor her
paa iordē i try oc trediwge aar oc geck
vlden barføter och barhoffuith och
led stort arbeyde med predicken faste
oc wect. Oc taalde siden den swære
død oc pine for wor salighedz skyld
at wi frelsess skulde aff dieffuelenss
wold oc mact.

Hvo som gwdelige will høre messe oc læse disse effter screff ne bøner. En til huer artic-kel i messen sō begyndiss saa (O velsignede herre ihesu criste) Oc leser i bøn iomfru marie till ære sō be gyndiss (Hil alsom helligste) sō stō-der nest for disse bøner oc han siden læss scti Gregoriis bøner der som de stonde. Han fortiener hwndrede tw-sinde oc syu oc trediwge twsinde aar

til afflad. Hwilket stadfested er aff mãge hellige pawer. Kan han icke læse samme bøner. Tha maa han læse for hwer aff dem i Pater noster oc i Aue maria till hwer actickel tha fortiener hã samme afflad. Hwo sig øff uer her ygelighe vdi hã bliffuer aldrig fortabet. Vaare nogẽ siwg eller regse skulle long vey vdẽ lãdz eller qwindfolk wore i barsel seng eller nogẽ vare til søess eller anderlediss behindret. At han icke kunde fonge hørt messe. Oc ville dog gerne det gøre Daa maa han lese for neffnde bøner Eller saa mange. Pater noster och Aue maria. Och offre dem Gud gwdelige oc sin gode vilge ath han gerne wilde høre messe oc se hãss hellige legeme om det ware hannũ ellers mwelight da fortiener han samme afflad ligewiss som han hagde hørt messen.

Her effter følger tolff honde løn

fruct oc gaffuer som. Gud vill giffue dem som gerne høre messe.

DEn første løn oc fruct er sō doctoress scriffue i den hellige scrifft At det mēniske sō gudelige hører messe hā fortiener mere løn och naade aff gwd en han gaffue saa megē ager eng eller anden god iord i gwdz naffn sō hā kwnde offuer gōge men han hørde i messe. O huad stor løn och naade fortiene de mēniske som huer dag høre iij eller iiij messer oc om hellige dage sacte flere thi. Gwd vil giffue dem hiemmerigiss glæde ther faare.

Det er fordi erlige skicked i graa brødre closter aff obseruāte ordē oc i somme andre closter at de holde vi eller syw messer om morgenen till lige at hwer man dem høre kan paa en tiid. O hwad ewindelig løn oc stor nade forsøme de skāmelige sō icke ville hø-

re messe om dagen. Oc hagde vel aar
sage der till for vdē deriss skade oc for
sømelse om de ellers vilde. Mē de for/
lade det aff ladhed eller for verdenss
gerighedz skyld. Huad ville saadāne
mēniske swarc dē alsommectiste gud
paa den y[illegible]ste strenge domme dag
Naar han begerer regenskaff for alle
deriss gernynger. Som nw saa megē
stor euig glæde saa slemmelige oc van
wittelige forsøme. O hwor ynckelige
oc bitterlige de grede oc sørge skulle
paa samme dom. Naar de se de suare
piner til huilke de fordømess skulle oc
senckiss vdi til euig tiid. Oc de grum
me forbannede dieffle skulle der slide
oc riffue brende oc plawe deriss krop
oc siell met atskillelige piner som al/
drig fonger ende oc dē motte de vnd/
fly om de ville høre messe.

Den andē fruct er at gudz engle ere
hoss det mēniske stedzse oc beuare hā

nwm fra alt onth naar han haffuer
hørt messe (Som dauid ꝓfete siger)
Gwdh haffuer befalet sin engild ath
han i alle veye skall beware digh.

Dē tredie fruct er At naar eth mē-
niske hører messe oc seer ydmygelighe
oc gudelige det verdige sacramēte sō
er gudz legeme. Da giffuer vor herre
hānum sin nøttørtelige føde den dag
som sanctꝰ Augustinꝰ scriffuer hwad
ont han taler eller tencker wforwan-
diss det bliffuer hānū forladet. Saa
lenge mā hører messe tha fortaber mā
enthed aff sin tiid. Alle de fodspor hā
gonger til messe eller fra messe dē tel-
ge gudz engle hannum til ewig løn oc
gaffn Vaaret saa at nogen døde haste
lige dē dag han hagde hørth messe saa
hā ey før finge gudz legeme. Tha reg-
ness det hannū for gwdh ath han aan
delighe det anammede i messen.

Den fierde fruct er At et syndigt mēniske bliffuer tit omwēt fra syndē vnder messen formedelst det vdighe gudz legemess neruerelse oc fonger aff løsning aff sine synder .. Som røffue-ren fick paa korsset aff gudz neruerel-se och sancta maria Magdalena den tiidh hwn tode hanss føder.

Den fempte fruct er At det men-niske som gwdelige hører messe han anammer aandelige gudz legeme om han det ydmygelige begerer oc er vdē dødelig synd. Det kan ocske at den som gwdelige hører messen han fon-ger mere naade aff gwdh en dē hēde siger Saa maa huert got mēniske da-glige gōge aandelige til gudz bord mz presten.

Den siette fruct er Ath det men-niske som er paa naadenss wegne och hører gudelighe messe han bliffuer del actig i alle de messer der sigiss offuer

all kristendommen.

Den sywēde fruct er At hwad et mēniske bediss aff gud vnder messen thz videss hānwm snaerre en paa i anden tiid. Oc der till met nyder han prestenss bøn. oc de hellige engless sō altiid tiene til messen men hwn sigiss

Den Ottende fruct er At naar et mēniske hører messe oc beder for de arme siale som ere i skerss ild. Tha fonge de besynderlige leskelse i deriss pine der aff Thii at engē ting kan mer eller snarere hielpe dem aff deriss pine en at lade sige messe for dē eller ath høre messe oc der offuer bede for dē.

Den Niēde fruct er At det er nw bedre at høre en messe i syn liffuiss tiid. En at der hørdiss hwndrede for hānwm effter hanss død. Det er oc bedre ath lade sige i messe for sig i syn liffuiss tiidh en der sagdiss hūdrede for

nogen effter hanss død.

Den tyende fruct er At er det saa ath noget qwindfolk er sywgligt oc gōger hwn i barsel seng dē dag hwn hørde messe da skall hwn føde sit foster lettelige vden liffuiss fare thii ath de hellige gwdz engle bede for henne oc hēniss foster. oc tiene oc beuare dē besynderlige. Thii skulde alle qwindfolk sō sywglige ere daglige høre messe om det waare dem mweligt thii at deriss liffuiss fruct bliffuer der offuer velsignet aff gud. De skulle och haffue deriss hob fulkōmelige til det vdige gudz legeme sō tracteress i messen oc til Jomfrw maria som dē wel beware skall. Oc icke till kerlingerss oc troldkonerss signelser eller ander breff oc løssactig ting som bedre vaare laden en giord.

Den elleffte fruct er At hwad eth mēniske gør eller hādterer effther han haffuer hørt messe det skal fonge diss

bedre framgong. Och hwad hā æder oc dricker det skall bekomme hannū wel til sin naturlige føde.

Den tolffte artickel er At døde et mē niske den dag han hagde hørt messe da giffuer gud hannū en besynderlig naade den hā icke ellerss finge oc den alsommectiste gud eller hāss verdige engle skulle være hoss hānum i hanss dødz time oc tiene och trøste hannū ligerwiss som han tiente det verdighe gudz legeme oc hørde messe gudelige Thi wor herre siger i det hellige ewā/gelio. Met dē samme skeppe i vdma/ale met der skall eder indmaalcss met igen i den ewighe glæde.

Her effter følger Sex andre naa/der oc fruct som den fonger aff gudh der gerne hør messe.

DEn første naade oc frwct er at gud lader aldrig det mennniske falde saa suarlige i dødelige synder at han ey

kan komme till anger oc ruelſe igē och
gøre plict och bod for dem oc bliffue
ſalig.

Den anden fruct er athdet mēni/
ſke bliffuer icke all eniſte beſkermed
aff ſin egen engild ſom gwd haffuer
giffuit hannwm. Men mange andre
engle beſkerme och tiene hānwm be/
dendiſſ ydelige for hānwm till gwd.

Den tredie fruct er ath dhe gode
gerninger hā gør de ere gwd behagli/
ge hannū ſelff ſalighe oc hāſſ venner
gaffnlige baade lewendiſſ oc døde.

Den fierde fruct er Ath det men/
niſke ſkal bliffue viſere oc klogere at
ſkicke ſin ting for nymſtelige her paa
iordē ſigh til gaffn. en andre ſom icke
gerne ville høre meſſe.

Den fempte fruct er At han ſkal
aldrigh miſte gwdz barmhertighed

och naadhe. Men han skall fonge hē
de rwndelige paa sin yderste tiid naar
hwn gorss hannwm best behoff.

Den siette fruct er At gud vil giff/
ue det menniske en besynderlig naa/
de her paa iorden och en offuer flø/
dig løn i hiemmerige. Thii han siger
selff i det hellige ewāgelio. Hwo mig
tiener her paa iorden den skal min
hiemmelske fader ære i hiemmerige.

Denne effter screffne bøn skal læ/
siss for iomfru mariess billede i solgis/
len och haffuer Sixtus paue den fier
de giffuit alle som hende læse xi.tw/
sinde aar til afflad.

man skal ikke ære thetta
dra nogre belete : ty løgh
[illegible] verdige påve i rom

Hil at ſõhelligſte iõfru maria gudz moder hiẽmerigiſſ drotning paradiſi port. Verdeſſ frwe dw eſt en ſerdeliſſ ren iomfru du vndfickſt iheſum for vden ſynd dw fødde verdẽſſ ſkabere och frelſere paa hwilkẽ iegh icke twiller bed for mig till Jheſum din kære ſøn oc frelſſ mig fra altont. A.

Her effther følge alle de Artickle ſom ſker i meſſen och hwad de betyde och en bøn til hwer aff dem.

Den førſte Artickel i meſſen er.

AT presten før sigh i messe klæderne i sacristiet (som er i domkirker och kloster) oc anderstediss før hã gongher till altereth och messe degnẽ och sub-degnen hielpe hannem der til. Det betyder oss huorlediss Jhesus crist' gudz søn førde sig i menniskenss nature oc tog mandom i det rene sacristie som vor iomfrw Mariess alder kyskeste iomfrwelighe liff den tiid han vndfangen vor: met gud faderss oc den helliandz raad oc samtycke som de too betegne hannwm hielper i klederne den tredie som tiener til messen betegner gabrielem engild som bebudede iomfrw Mariam.

En bøn der til.

S K R

O Dw velſignede herre ihu criſte gudz ſøn. Jeg tacker dig ydmygelige at du aff gud faderſſ vilge vntfanghē vor aff den helliād i iō fru marieſſ alder kyſkeſte och rene liff Jeg beder dig ydmygelige at dw formedelſt din kere moderſſ bøn ſkyld vil affſlette oc vdsløcke alle de onde och ſyndighe begerelſer ſom ieg vntfanget haffuer i myt hierte hw oc ſind Amē. Pater noſter.

Den anden artickel i meſſen.

Er ath præsten vdgongher aff sacri stiet till alteret met messe degnen och subdegnen oc stonder emellē dē baa- de. Det betegner oss at dē tiid ihesus vor fød da lagde iomfru maria han- num i krubben mellē oxen oc asenen.

En bøn der til.

O Velsi gnede herre ihesu criste. Jeg tacker digh at dw lost digh føde her till ver- den aff dē alder reni- ste mø iom frw maria for vore sin der skyldh hwilke dw

siden bar paa det hellighe korss. Jeg beder dig ydmygelighe ath dw vilt forlade mig mine synder oc vnde mig at gøre ret plict oc bod for dē her paa iorden at ieg maa fødiss mz hiēmerigiss løst oc glede hoss dig til ewig tiid. Amen.

Den tredie artickel i messen.

Er at presten stonder for alteret mellem dem baade oc gør sit ydmyge scrifftemaall oc kēdiss sig ath vere syndig. En dog ath han tilforn haffuer scrifftet alle syne dødelige synder. Det betegner oss at det rene vskildige barn Jhesus lodh sig omskere alligeuel ath han vor alder renist for vdē al synd som en klar spegel er vden all smytte.

En bøn der till.

O Vel/
signe
de herre ie/
su criste ieg
tacker digh
ath du vil/
de lade dig
omskære
nyarss dag
meth en ski
te sten for
vore synder
skyldh oc
lod det saa
skycke ath
dw skulle daa kaldiss Jhesus. Jeg
beder dig ydmygelige at du vilt giffue
mig din hellige naade ath iegh maa
omskære oc omwēde min leffned fra
syndē oc stonde hordelige mod all fris
telse baade dieffuelenss legemenss oc
verdenss at ieg maa bliffue verdig at
loffue dith hellige naffn sō er ihesus

til ewig tiid. Amen. Pater noster.

Den fierde artickel i messen.

Er ath Naar presten haffuer lest.
Confiteor tha gonger han till alteret
meth stor reuerentz oc beder ydmyge/
lige till gud oc de andre to meth hānū
Det betyder oss at de hellige tre kon/
ger baade met stor reuerentz oc yd/
mighed till det helligste barn som er
Jhesus vor frelsere och offrede hannū
dyrbare gaffuer guld røgelse oc mirrā.

En bøn der til.

O Vel/
signe/
de herre ihe
su criste ieg
tacker digh
at dw obẽ/
bare ville
de hellighe
tre konger
din bñdide
fødzel for/
medelst dẽ
clare hiem/
melske stier
ne at de sk/
ulle bede till dig deriss rette herre oc
skabere oc at du lost dẽ sidẽ kõme till
bage igen en andẽ vey at de ey skulle
kõme till kong herodiss igen. Jeg be/
der dig ydmygelige ath dw vilt for/
klare och optẽde myn cõsciẽtie hw och
hierte meth den helliandz naade och
lede migh trygghelighe gennem denne

ſyndighe werden ath ieg maa bliffue
verdig ath offre dig tacknemmelighe
mine gudelighe bøner och finde den
rette vey til den ewige ſalighed. Amē.
Pater noſter. Aue maria gracia.

Den fempte artickel i meſſen.

Er ath preſtē begynder meſſen meth
ſtor reuerentz ſtondendiſſ mellē meſ-
ſe degnem oc ſubdegnem. Det beteg
ner oſſ at Jheſus criſtus vor offred i
tempelen met ſtor reuerentz paa høff
we altere mellem. Maria och Joſep.

En bøn der til.

O Vel/
signe
de herre ie
su xpe ieg
tacker dig
ath du vil
le lade dig
offre i tem
pelen kyn/
delmøsse
dagh paa
høffue al/
tere paa
det at wii
arme men
niske skulle offres gud fader i hiēme/
rige effter wor død. Thi offrer ieg dig
o hiemmelske gwd fader dyn eniste
søn ihesum cristū som visselige er i det
verdige Sacramente i denne messe
for alle myne synder oc beder dig yd/
mygelige at dette hanss verdige kød
oc blod som offres i hāss dødz oc pi/

neſſ amyndelſe maa komme mig och alle andre ſyndige mēniſke til dē euige ſalighed. Amen. Pater noſter.

Den ſiette artickel i meſſen.

Er at preſten meſſe degnen oc ſubdegnen gonge fra alteret och ſubdegnen leſſ epiſtelen men ſider preſten oc meſſe degnen paa den høgre ſide hoſſ alteret. Det betegner oſſ huorlediſſ iomfrw Maria oc ioſep flyde aff deriſſ eget land till det fremmede land egypten met Jheſu criſto for dē fryct och fare de hagde at kong Herodiſſ ſkulle dræbet hannū met de vſkyldige børn.

En bøn der till.

O Vel/
ſigne
de herre ie/
ſu xp̄e ieg
tacker dig
ath du vil
le verdiſſ
till ath fly
aff dithe/
geth føde
landh till
egipten i
blant det
hedenſke
folk fork/
ong herodiſſ fare oc fryct ſkyld. Jeg
beder dig ydmygelen ath dw vilt giff
ue mig arme ſyndige mēniſke naade
til at vnd fly oc vndkōme all verdēſſ
ſkade ſkēdzell ſkā oc fortall at ieg maa
tormodige bære all løgn oc fortal ſom
mig paaſigis oc forſmaa dēne verdēſſ
forfengelige løſt oc glæde at ieg maa

bliffue en ret pillegrim i det hiēmelſ/
ke paradiſſ Amen. Pater noſter.

Den ſyuende artickel i meſſen.

Er at preſten meſſe degnen oc ſub/
degnē gōge till alteret ſidē ath gradelē
alleluya oc ſequētzen ere ſungne oc la/
ſe det hellige ewangeliū. Deth beteg/
ner oſſ at Jheſus iomfrw maria oc
ioſep komme igen aff egipten till de/
riſſ egeth føde land effter engelēſſ be
falelſe oc bebudelſe.

En bøn der till.

O Velſignede herre Jheſu cri
ſte Jeg tacker dig ath dw
ville igenkomme aff egyptē
till nazaret dē tiid du woſt
ſyu aar gāmell. ieg beder dig idmigeli
ge at du vilt vñ mig [illegible] ieg maa omwē
dis fra ſyndē oc igēkōme till din naa/

de oc kerlighed oc siden søge finde oc beholde dig hoss mig at ieg ey skylies fra dig nw i min liffuiss tiid och ey helder sidē til euig tiid. Amē. Pr̄ nr̄.

Den ottende artickell i messen.

Er ath naar prestē haffuer lest och hørt det hellige ewangeliū tha gonger han mit faar alteret igen at stonde. Oc syunger gladelige meth høy røst. (Credo) det er ieg tror paa en gud. Det betegner oss hworledis iomfru maria bleff glad oc hugsualet den tiidh hun fand Jhesum sin søn igen i tempelen i blant doctoress oc mestere sō hwn møst hagde oc han gik met hende til nazaret igen.

En bøn der till.

de siden
de lydig
digh yd
wilt reg
idh leffu
den hell
tror nog
ret got

O Vel/ſigne de herre ie/ſu criſte ieg tacker dig ath du hugſualede di bn̄dide be/drøffuede moder ma riam i det du loſt hen ne fide dig i tempelen oc fulde hē de ſiden hiem til nazaret och wor hen de lydig oc vnderdannig. Jeg beder digh ydmigelighe kere herre ath dw wilt regere oc ſtyre mig ath iegh alti/idh leffue maa effter dine budord och den hellige kirkiſſ lerdom. Ath ieg ey tror nogētid myndre eller mere en eth ret got criſtet menniſke bør at tro i

hwilkẽ tro ieg begerer at leffue oc dø Amen. Pater noster.

Den nyende artickel i messen.

Er at præsten stonder nogenstund stille siden han haffuer lest offertoriũ och siden gonger han till dẽ høgre side ved alteret oc toor syne hender. Deth betegner oss ath Cristus fraa hã vor tolff aar oc till han bleff. xxx. aar gã/mell tha giorde han engen obẽbarlige iertegẽ som bescreffne findiss. En dog at han icke dess emellen wor orkeløss. Men paa sit. xxx. aar da gik han til iordanss flod och lodh sig døbe aff sancte Hanss baptista.

En bøn der till.

Velsignede herre ihũ criste Jegh tacker dig ath dw ville lade digh døbe i iordanss flodh en dogh dw worsth

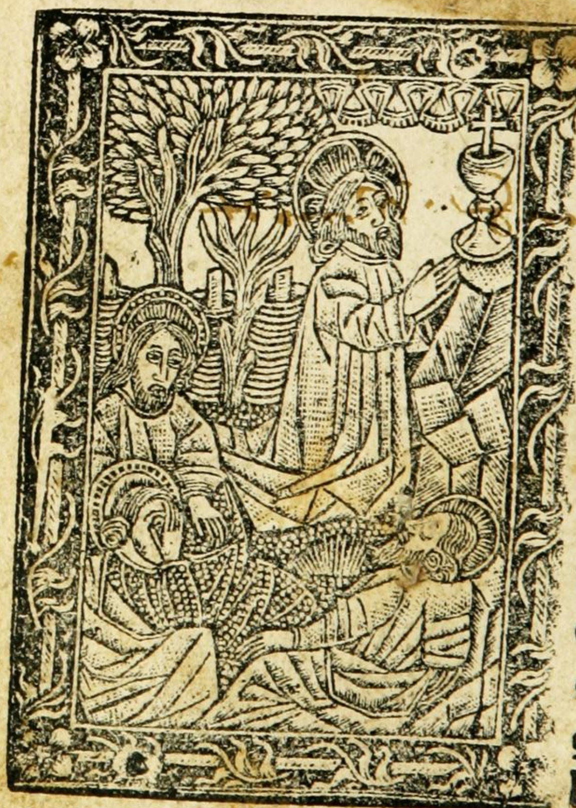
den alsōmectiste clariste gud for vdē all synd oc smytte. Men dw giordhe det at wor dob oc cristēdom der met stickteß skulle oc hellig gøriß oc haff ue mact til at aff to waare foreldreß synder. Jeg beder dig ydmigelige ke= re herre at du vilt vnde mig naade till saa at aff to mine synder met ret scrif temaal anger och ruelse ath de mwe bliffue mig forladne formedelsth dyn hellige døbelse. Amen. Pater noster.

Den .x. artickel i messen.

Er ath presten gonger mit for al= teret och beder ydmygelighe till gud fader søn oc den helliād och siden til iomfrw Maria och alle gudz helgen i hiemmerige at de ville bede for han num och siden vender han sig om till folked igen oc siger. beder for mig ar= me syndere kere brødre oc søster.

Det betegner oss huorlediss Jhs xp̄s bad for oss i ørken den tid hā fastede der i feretyue dage oc næther for vdē all legemenss føde och siden bleff han der fristet aff dieffuelen.

En bøn der till.

O Vel-
signe
de herre ie-
su criste ieg
tacker dig
som fører
wo[illegible] ørken
aff dē hel-
liād oc fa-
stede der fe
retiue dage
och næther
alder stren-
geste oc til-
lod at dieff

uelen dig friſte ſkulde Jeg beder dig
ydmygelige kere herre at dw vilt vnde
mig naade til at twinge myt legeme
meth faſte oc eddrwhed oc ydelige at
tørſte effter retwiſhed at ieg forme-
delſt din friſtelſe maa offuer vinde
mine fienderſſ friſtelſer ſom er dieff-
uelenſſ verdenſſ oc mit ægit legemiſſ.
Amen. Pater noſter.

Den xi. artickel i meſſen.

Er at preſten ſtonder ſiden mit for
alteret oc ſyunger mz høy røſt (Per
om̄ia ſecula ſeclorum) før man ringer
ſanctus ſom kallis prefatio. Det be-
tegner oſſ huorlediſſ Jheſus criſtus
dē tiid han vor. xxx. aar gammell da
predickede han mz høy røſt oc lerde
obenbarlige den hellige tro och ſtad-
feſte henne meth ſtore vnderlighe ier-
tegen.

En bøn der til.

O Dw velſignede herre iheſu criſte Jegh tacker digh for den ſtore kerlighed dw hagde till menniſkenſſ køn at du ville ſelff predicke oc lære den criſtelighe tro oc ſtadfeſte henne met mãge ſtore atſkillelige iertegen at wii ſkulle alle bliffue ſalige Jeg beder dig ydmigelige at du wilt vnde mig at ieg fulkommelige maa tro oc holde det ſom dw haffuer leerd oc retferdelige leffue effter dine budord och fonge ſidẽ reth criſteth menniſkeſſ affgong och dø i dyn hellige tro. Amẽ. Pater nr̃. Aue.

Den xij. artickel i meſſen.

Er naar man ſyũger Sãctus ſom lyder paa danſke helligh er gud fader hellig er gud ſøn hellig er gud den helliand ſom er herre oc gud offuer alle engle ſkare och helgen. Velſignet er dw gudz ſøn ſom kommer i gudz fa-

derss naffn. Det betegner oss hwor ydmigelige gudz søn Jhesus red till iherusalem palme søndagh paa i asen oc iøderne ind toge hãnum meth stor ære oc verdiged. Oc deriss børn sunge hannum till loff oc ære (saa robẽdess. Velsigned were dw som kommer i gudz naffn frelss oss baade till liff och siell. Amen.

En bøn der til.

O Vel/signe de herre ie su xpe. ieg tacker dig at dw vel/uillelige re dh til ihe/rusalē pal/me søndag mod di hellige pi/ne sidēdiss paaen asin asen .Jeg beder dig ydmygelighe kere herre at dw vilt nw komme til mig arme fatti ge mennis ke met den verdige helliādz naade oc optende min hw hierte oc sind ath ieg maa bliffue dig hørig ly/dig oc ydmig met liff siell i alle mi/ne gernynger oc regere oc styre mig eff ter din vilge ath ieg maa tale oc gøre

det ſom dig tacknemmeligt er. Amē.
Pater noſter. Aue maria.

¶ Her effter følger den andē part aff meſſen i den ſkal man offuer tēcke oc tractere vor herriſſ Jheſu criſti ſwa re død oc pine oc leſe diſſe effter ſcreff ne ſancti Gregorij bøner men preſten leſſ canonem och ſtonder i første tiē/de meſſe met huilke man fortiener. xl vi m. aar afflad ſom ſanctus Grego rius oc Sixtus der til giffuit haffue.

Orationes Gregoriane.

O Herre ihesu criste ieg tilbeder digh sō hengde paa korsset och hagde en torne krune paa dith hoff uith ieg beder ydmygelige ath dith korss frelser mig fra dieffuelen. Pater noster. Vor fader som er.

O Herre ihesu criste ieg tilbeder dig som saar wor giord paa korsset oc skencked met aedicke oc galle. Jeg beder dig ydmigelige ath samme dine saar bliffue min sieliss lægedom. Amen. Pater noster. Aue mari gratia plena.

O Herre iheſu criſte ieg tilbe/
der dig ſom lagdiſſ i graff
uen och ſmwrdiſſ meth dy
rebar ſmørelſe. Jeg beder
dig ydmigelige ath ſāme dī død maa
wære mit liff. A. pr̄ nr̄ aue.

O Herre ihu xpe ieg tilbeder
dig ſō neder for til heluediſſ
ath frælſe dyne wēner ſom
der wore. ieg dig beder ydmigelige at
du aldrig tilſtæder ath ieg dlid kōmer

O Herre ihu xpe (Am̄. pr̄ nr̄.
ieg tilbeder dig ſō opſtod
aff døde och for til hiēmelſſ
och ſider hoſſ gudz faderſſ
høgre hōd Jeg beder dig ydmigelige
at ieg maa effter følge dig oc bliffue
der ewindelige A. Pr̄ nr̄. Aue.

O Herre ihu xpe du gode hyrde be
uare alle retwiſe mēniſke och retfer/
dig gør alle ſyndige mēniſke. Miſkū/
de dig offuer alle criſtne ſiele oc forbar
me dig offuer mig arme wuerdige ſyn
dere. Amē. Pr̄ nr̄. Aue.

O Herre ihesu criste ieg beder digh formedelst den haar-de beske pine dw tolde paa det hellige korss mest dē tiid din alder helligste siel vdgick aff dit benedide legeme. Forbarme dig off-uer myn siæll naar hwn skall vdgōge aff mit legeme. Amen. Pater noster. Aue maria grā. Versus. Hwdz søn wor saar giordh for wor ondskaff sk-yld. Och pinder swarlige for wore synder skyld. Collecta.

O Herre ihesu criste. Jeg be-der dig ydmigelige ath din hellige pine maa være min wern oc beskærmelse mod alt ont oc at dine hellighe saar mwe indtryckiss i min siell och sind at ieg ydelige maa løstiss och glædiss i dem Lad dit blod aff to alle mine synder at din verdige død maa bliffue mig till ewigh glæde och salighed i disse sticke skall all myn løst glæde bege-

ringh hwgsualelse och attra være till liff och siell nw oc ewindelige. Amē.

Den xiij. artickel i messen.

Er ath prestē begynder at lesæ canonē sacte och hēmelige effter sanctus och cortinerne skulle dragiss for hannwm ath han ey ser nogeth som hannwm behindre kan. Siden bøyer hā sig ydmygelighe neder till alteret igē. Deth betegner oss ath Jhesus odh det benedide paaske lam met sine hellige apostle inden lucte døre sidē bøyde han sigh ydmygelighe ned till iorden och twode deriss føder.

En bøn der till.

O Dw
velſi-
gnede her-
re ihu xpe.
Jeg tacker
dig ath du
paa ſker
torſdag ſty
cte ville dē
tiid du oſt
paaſke lā-
met meth
dine apoſt
le at wii a-
nāme ſkul
le i det verdige ſacramēte dit hellighe
legeme oſſ till en ewigh ſpiſning och
ſalighed och dit verdighe blodh till i
ewigh drick paa det wii ſkulle i hw
komme din haarde død oc pine naar
wii det anamme. Jeg beder digh yd
mygelighe kere herre at dw vilt optē-
de myt hierte och hw meth din gud-

dommelighe kerlighed ath ieg engen tyng begerer effter dēne dag som mig kan draghe til nogen synd. Och ladh all ting være mig verstyggeligh meth hwilke ieg dig fortørne kan. Ath iegh ydelighe betencke kan din swære død oc bitter pine. Amen. Pater noster.

Den xiiij. artickel i messen.

Er ath presten der nest gør try korss offuer kalken læsendess hemelige ord. Det betegner oss ath ihesus gudz søn vor frelsere bad all ene tre gōge heme ligen i vrte gaarden til gwd fader sker torsdag at nath. At dē bitter pine mot te vendiss fra hannwm.

En bøn der till.

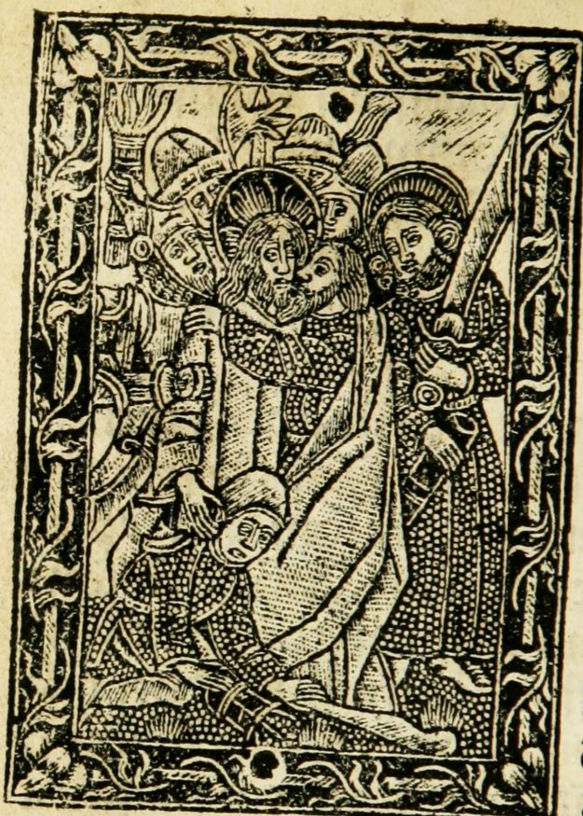
O Vel/
signe/
ede herre
Jhesu cri
ste ieg tac/
ker dig at
dw ville
bede till
di hemels
ke fader
tre gonge
i vrtegaar/
dẽ oc swe
diss vã oc
blodigeta
are den tiid dw offuer tenckte dẽ bit/
ter pine och sware død dw lide skulle
paa mandõmenss vegne for wor salig
hedz skyld. Jeg beder dig ydmygeli/
ge alderkeriste herre at du formedelst
den sware drøuelse som dit hierte da
beklembde at du vilt hugsuale mig i
all myn sorg nød och drøuelse baade

til liff oc siel. Och lad din blodighe swed ey were forgeffuiss vdgiffuē mē lad hannwm komme mig til euig salighed. Amen. Pater noster.

Den xv. artickel i messen er.

Ath naar presten stonder i tyende messe da beder han først for syne frēder oc vēner oc andre som han er plectig at bede got faare. Ath den alsommectiste gud vil forlade dē deriss synder och giffue dē liffuiss frist her paa iorden at bedre dem. Det bewiser oss ath den tiidh vor herre vor fangen i vrtegaardē da bad hā for syne apostel och discipell till iøderne ath de vilde lade dem bliffue meth frede och gøre dem inthed onth mē lade dē gonge.

En bøn der till.

O Vel/ſigne de herre ie/ſu criſte ieg tacker dig ath dw vil le lade dig veluilleli/ge gribe o/ch bide aff de falſke iøder och lede och drage till den dom/mereſſ huſſ ſom kalledíſſ Annas ath dw ville løſe døtzēs bond meth hwil ke wii arme menniſke bundne waare Jeg beder digh ydmygelige ath dw vilt løſe mig aff alle mine fiēderſſ bööd ſwig falſhed oc bedragelſe och forla/de mig alle myne ſynder ath ieg maa tiene oc loffue dig till ewig tiid. Amē.

Pater noster qui es in celis *etc.*

Den xvi. artickel i messen.

Er at prestē gør syden først iij korss oc saa ii korss offuer kalken och obledet før han cōsecrerer eller bewyer dem til det hellighe sacramēte. Disse iij første korss de bewise oss huorledis ihesus vor skabere vor led for iij hoffuit dōmere som hānwm skulle dømme til døde som vaare Annas Cayphas och Pilatus. De andre ii korss betegne oss de twenne swaare blodiss vdgydelser och piner som han hagde i hāss hellige hustrugelse och kronelse.

En bøn der til.

O Dw velſignede herre Jeſu criſte. ieg tacker dig at du om midnatiff til de lodh dig drage och ledhe aff de fule vmilde iøder fra en falſk dōmere til en anden ſom vor Annas cayphas oc pilatus oc lod dig der ſkammelige beſpotte och forſmaa oc vbarmherteligthe huſtruge och krone met den huaſſe torne krone ſom ſtack ind i din hierne paa alle ſider. Jegh beder dig ydmigelige at dw formedelſt den forſmadelſe ſō dw leeſt vil vnde mig

naade till ath iegh maa lide tormodi-
ge al den forſmedelſe løng fortall oc
baguaſkelſe ſom mine vuenner mig
pa dicte. Och lad dit bñdide blod ſō
dw vdgaff aff dit legeme i din huſt-
rugelſe och kronelſe aff to alle mine
ſynder. Amen. Pater noſter.

Den xvij. artickel i meſſen er.

At preſten ſtryger tører oc renſer
ſine fingre och hēder paa corporaleth
før han tager obledet. Det betegner
oſſ huorlediſſ pilatus han tode ſine
hender for iøderne och ſagde ath han
ville vere ſaa vſkyldig i vor herriſſ død
ſom han renſede ſyne hēder mz vādet.
En dog at de truede hannū och ſag-
de dw eſt icke keyſerens ven vden dw
dømer hannū til døde. Saa fryctede
pilatus ath han møſte ſkulle ſit embe
de thi gaff han dom ouer hannū.

En bøn der till.

D

O Vel/ signe de herre ie/ su criste ieg tacker dig ath du vil/ de lade dø me dig till døde aff pilato for vor salighe oz skild sō en anden obēbarlig syndere en dog ath dw vost aldeliss vskyldig oc klar for vdē all synd Jeg beder dig yd migelige at dw vilt vñ mig naade till ath ieg kā offueruege och betēcke mi/ ne sware synder som iegh bedreffuith haffuer och lad migh gøre ret plicth och bod for dem her i verden før iegh dør ath ieg icke paa den yderste dom/

me dag fortabeſſ mz andre onde mē/
niſke effter din retwiſe oc ſtrēge dom
men lad mig da findiſſ aldeliſſ vſkyl
dig i din aſyrwn Amē. Pater noſter.

Den xvij. artickel i meſſen.

Er at preſten tager obledet i ſyne
hēder och de hānum tiene till meſſen
legghe hagelen op paa hanſſ axell och
ſaa reder preſten ſig till ath conſecrere
och beuie det hellige ſacramēte vor her
riſſ legeme. Det betegner oſſ huorle/
diſſ wor herre beredde ſigh till dē ha/
arde dødh och pine ath lide dē tid pi/
latꝰ hagde dømd hānū. Och bar ſelff
det ſware korſſ paa hāſſ hellighe axell
till caluarie bierg ſom han ſkulle tole
død paa. En dog at hā tiit ſuarlighe
fald wnder det paa wegē. Thii hā vor
ganſke vāſmecgtig paa mādommēſſ
vegne for iøderne hagde ſaa greſelige
huſtruget och kroned hannwm.

O Dw velſignede herre ihu xpe Jeg tacker dig at dw vilde velwillige ſelff bere det ſuare korſſ paa dyne hellige axel til caluarie bierg ſõ du ſkulle korſſfeſtiſſ paa. En dogh at dw ſwarlige tit och offte fald vnder der til iordẽ paa vegn aff vãſmectelſe thii dit hellige blod oc liffuiſſ mact oc ſtyrke vor tuonget aff dig i din huſtrugelſe oc kronelſe och ſware pine ſom iøder

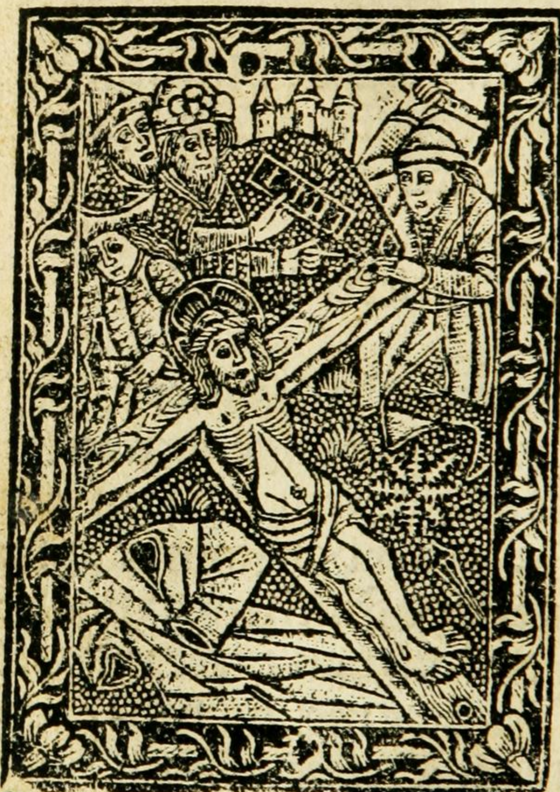
ne dig den gandſke nat oc halffuegiſſ
til middag daa giort hagde. Jeg be
der dig ydmigelige kere herre ath den
tiid maa komme ath ieg maa giffue
mig veluillelige i dine hender at leffue
oc dø effter din vilge oc bliffue ſalig
meth dig formedelſt din ſware pine.
Amen. Pater noſter.

Den xix. artickel i meſſen.

Er ath naar preſten haffuer conſe/
creret oc bewiet thz hellige ſacramēte
gudz legeme met de fem ord ſom der
till hører Sa løffter han ſamme gudz
ſøn op offuer ſit hoffuith meth baade
ſine hender thii ath han er ret middel
mellem oſſ ſyndige menniſke oc gwd
fader i hiēmelē. Det beuiſer oſſ huor
lediſſ Jheſus vor frelſere vor neglder
oc vpreyſder paa det hellige korſſ mel
lem two iøder aff twēne honde folk
ſom vor iøderne och hednynghe der

siden bespotte hannum skammelige.

En bøn der till.

O Velsignede herre iesu xpe. ieg tacker dig ath dē tiid dw hagde lidet megē swar pine her paa iordē ath dw daa vilde lade digh negle till det hellige korss met stompede nagle som slagne vaare gennem dine hender och føder oc opregse dig paa korsset fra iorden i lucten mz stor pine. Jeg beder dig yd

migelige kere herre at dw vilt opløffte mit hierte til hiēmelske ting oc begerelser oc vdsløcke alle verdēss løst oc at tra aff mit hierte oc sind ath ieg ydelige betencke maa din hellige korss festelse oc siden fonge hiēmerigiss glede formedelst hēde met dig til ewig tiid. Amen. Pater.

Den xx. artickel i messen.

Er at naar pestē haffuer neder lagt gudz legeme tha opløffter han kalken meth wor herriss alder dyrebarste blodh. Deth betegner oss ath dē tiid wor herre wor op reyssder paa deth hellighe korss saa lode de slēme iøder aff reth van arth och deriss store ondskaff korsset falde till iordē igen meth hanss bn̄dide legeme ath alle hāss hellighe saar och wūder och serdeliss the iiij saar som han vor fester meth till korsset brøste op igen ath bløde som en kylde paa iorden.

En bøn der till.

O Velſi-
gnede
herre Jeſu
criſte Jegh
tacker dig
ath dw vil/
de lade dig
ſwarlige vd
ſtræcke paa
det hellige
korſſ at hu
er led ſkyl/
diſſ fra an/
den och ſi/
den lod opregſe digh meth korſſeth i
lucthen och tillodh ath de ſlemme for
bannede iøder lode korſſet neder fal/
de igen till iorden ſaa ſwarligē met dit
benedide legeme ath alle dine hellige
ſaar oc vunder op brøſte igen at bløde
ganſke offuerflø dighe paa nyſſ at dit
blod fløð ned til iorden den tiid de
reyſſ de korſſet op igen mʒ dig. O den

ſwaꝛe pine dw figſt i dit hoffuit i ſamme fald aff din toꝛne krone ſõ ſtack dig i din hierne paa alle ſider. Jeg beder dig ydmigelige at Jeg maa tiene och tacke dig meth alle mine lemmer krop och ſiell ſaa lenge ieg leffuer foꝛ denne din pine ath ieg effteꝛ min død maa fonge dẽ ewige glæde meth dig Amen. Pater noſter q̄ es in celis.

Den xxi.artickell i meſſen.

Er naar preſtẽ haffuer neder ſath kalken tha vdſtrecker han ſine arme i korſſ viſhed och beder foꝛfolked. Det betegner oſſ ath den tiidh ieſus criſtus voꝛ herꝛe hengde vdſtrecketh met ſine benedide arme paa det hellige korſſ da bad han foꝛ dem ſom han num pinte oc ſerdelis foꝛ de ſimpel iøder oc hedniger ſom icke wiſte hwad de gioꝛde. En dog at de beſpottede hãnũ och ſagde.eſt dw gudz ſøn tha

frelss dig selff och sty ned aff korsset.

En bøn der till.

O Vel/signe de herre iesu xpe. ieg tacker dig ath du for min skyld vilde hēge vdstrecket paa det hellige korss meth dine bn̄dide arme oc lade dig saa skē delige bespotte aff de forbādede slēme iøder. Jeg beder dig ydmygelige ath du formedelst din guddōmelige mil/hed och godhed wilt indtrycke denne

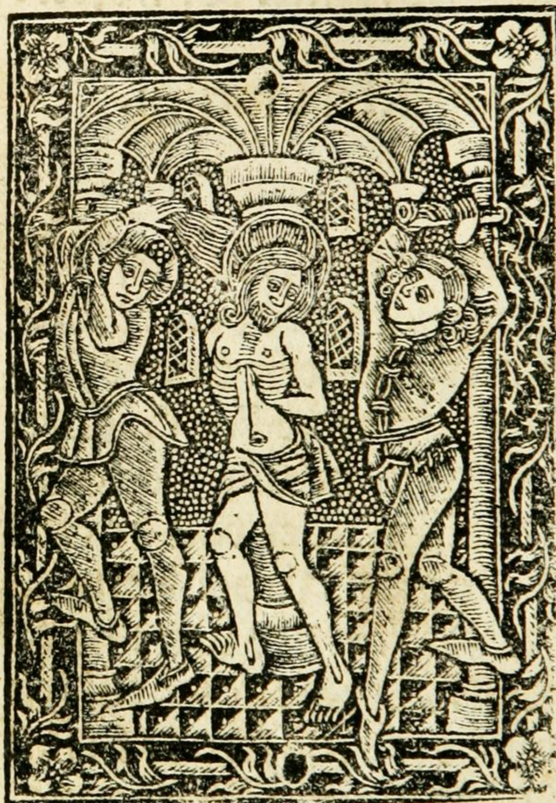
swære pine och bespottelse i mit hierte ath ieg ydelige maa offuer tencke dem dig till loff oc ære oc min arme siel till den ewige salighed. Amē. Pr̄ noster.

Den xxij. artickel i messen.

Er at prestē gør sidē syw korss offner det hellige sacramēte oc kalkē Det betegner oss ath wor herre talede syw gonge paa deth hellighe korss. Den første gong sagde han. O gwd fader forlad dem deriss synder thii de vide icke hwadh de gøre. Anden gong til røffueren i dag skalt dw were meth migh i paradiss. Tredie gong till syn moder. Quinde se din søn och til sancti hanss se din moder. Fierde gong. O myn gud o myn gwd hwi haffuer du saa offuergiffuit mig. Femte gong Mig tøster. Siette gong det erfulkōmed. Siwende gong o hiēmelske

fader i dine hender befaler ieg min siell.

En bøn der till.

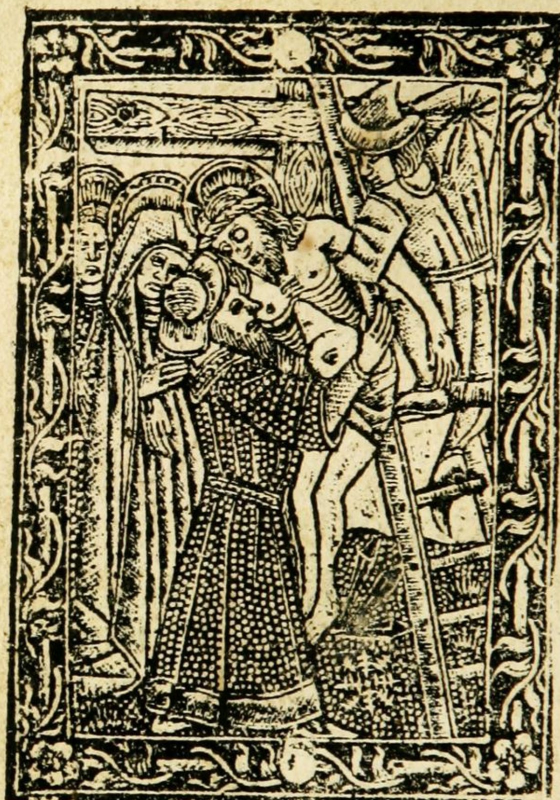
O Velsigne de herre ie su xp̄e ieg tacker dig at dw ville tale syu gōge paa deth hellige korss i din sware pyne for. myn salighedz skyldh ath ieg altiidh skulle komme dig i hw. Jegh beder digh ydmigelige ath dw wilt forlade mig alt det ieg haffuer syndet emod dig meth de syw dødelige syn-

der. Som er høfferdighed gerighed vkyſkhed awend wrede offuerflødighed och ladhed. Ath iegh formedelſt din ſware pine oc din ſtore milhed oc barmhertighed maa fonge dẽ ewige ro i hiemmerigiſſ rige.

Den xxiij. artickel i meſſen.

Er ath preſten ſtonder i den andẽ tyende meſſe och beder for alle criſtne menniſkeſſ ſiele ſom er i ſkerſſ ildz pine. Det betegner oſſ deth ſtore mørck ſom bleff offuer all verden den tiidh wor herre hengde paa det hellige korſſ oc ſoll oc maane de møſte deriſſ ſkyn och alle ſtierner.

En bøn der till.

O Vel-
signe
de herre ie
su xpe. ieg
tacker dig
for det sto
re mørk sō
wor offu-
er all verdē
fra klockē
slo ix. till
hun slo xij
mē du hēg
de paa det
hellige ko-
rss och solē hagde møst sit skyn til din
benedide siel vor vdgongen aff dit hel
lighe legeme for wor salighedz skyld.
Jeg beder dig ydmigelige at du wilt
vnde mig ath ieg maa haffue medlid-
ing meth dig i din bitter pine oc for-
smaa all werdenss høfferdighed vel-
løst oc rigdom at all werdenss forfen

gelighed maa bliffue migh mørk och verstyggelig saa iegh kan föge dē ewi ge salighed. Pater noster. Aue.

Den xxiiij. artickel i messen.

Er at presten syunger pater noster met høy røst effter han haffuer ston det sist i tiēde messe. Det betegner oss ath den tiidh wor herre skulle dø paa det hellige korss tha ropte han til gud fader met høy oc swar gredende røst (sigendiss) O hemelske fader i dine hender befaler ieg myn siell.

En bøn der till.

O Velsignedeherre ihū xpē ieg tacker dig at dw leest dē hor de død for mig arme syndi ge menniske paa det hellige korss paa det at ieg skulle frelsess fra dē euige død ieg beder dik idnnigelige

kere herre formedelſt den haarde pine dw leeſt paa det hellige korſſ ſerdeliſſ den tijd din hellige ſiel ſkulle vdgonge aff dit benedide legeme at dw vilt trøſte mig i all min nød och drøuelſe oc frelſe myn arme ſiell i myn dødz time. Amen. Pater noſter Aue ma.

Den xxv. artickel i meſſen.

Er at preſten bryder det hellige ſacramēte i tre dele. Och laſer tre gonghe. Agnus dei. Som er paa danſke. O dw gwdz vſkyldelighe lam forbarme digh offuer oſſ. Det betegner oſſ hworlediſſ iheſus vor herre omwēde och frelſte trende honde folk men hā hēgde paa deth hellige korſſ førſt røffueren ſom hēgde paa hāſſ høgre ſide. ſiden Longinū ſom ſtack hāſſ hierte op Och frādeliſſ mange andre aff dē ſom neruerendiſſ wore hoſſ hannum i hanſſ dødz time.

En bøn der til.

O Velſigne de herre ieſu xp̄e. ieg tacker dig ath du ville frelſe trē ne honde folk men dw hēgde paa deth hellige korſſ Jeg beder dig idmigelighe alder keriſte herre ſom frelſte røffuerē paa korſſet ath dw formedelſt dē ſamme din vbegribelighe barmhertighed vilth frelſe migh paa myn yderſte tiid ath ieg ſidē meth alle dine helgē maa tiene digh ewindelige. A. pr̄ nr̄. Aue.

Den xxvi. artickel i messen.

Er at presten lader en dell falde i kalken aff det hellighe sacramēte sidē hā brød det sønder. Det betegner oss ath sidē wor herriss ihesu cristi milde hierte opstunget vor paa det hellighe korss tha for han ned til heluediss oc brød det oc vdtog Adam oc ewe met de andre hellighe patriarke oc profeter oc hāss venner som der vor fagne.

En bøn der till.

O Vel/signe de herre ie/su xp̄e. ieg tacker dig at strax di hellige siell vor vdgon gen aff dit bn̄dide le/geme da forst du neder til hel/uede oc vdtog alle di ne vēner som der wor fagne. ieg beder dig ydmigelige alder mildeste herre at du formedelst din wsiclige barmher/tighed vilt neder fare til skerss ildz pi/ne oc vtage myn faderss oc moderss siele frēderss oc vēners oc alle andre som ieger plectig at bede goth faare At de meth oss oc wii med dem mwe tacke

oc loffue dig til ewig tiid. Amen. Pater noster. &c.

Den xxvij. artickel i messen.

Er at prestē kysser korsset siden altered och saa patzet. Det betegner oss at den tiid wor herre wor ned tagē aff det hellige korss oc lagd i syn benedide moderss marie skød tha kyste hwn deth tith oc offte for den store kerlighed som hwn till hannwm hagde.

En bøn der till.

O Vel-
ſigne
de herre ie
ſu xp̄e. ieg
tacker dig
at dw wo
ſth døder
ned tagen
aff det hel
lige korſſ
aff dē go-
de retwiſe
ioſep oc ne
der lagd i
din hellige
moderſſ marie ſkød ſom wor da gād
ſke bedrøffuit och ſorg fuld for dig oc
kyſte tiit och offte dit blodige legeme.
Jeg beder dig ydmigelige alder ka-
riſte herre at du formedelſt den ſuare
ſorg oc graad ſom din benedide mo-
der hagde for dig vnder korſſet och dē
tiid dw laaſt i hēdiſſ ſkød at du wilt

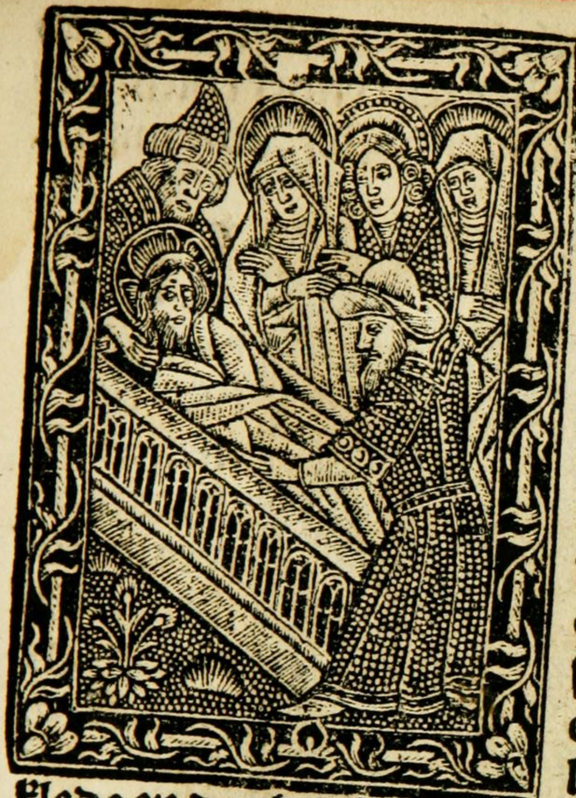

forlade mig alle mine synder oc ey til-
lade ath ieg mer falder i synden Men
vndh mig ath elske digh aff alth myt
hierte till ewigh tiidh meth din helli-
ghe moder maria. Amen. Pater no-
ster. Aue maria.

Den xxviij. artickel i messen.

Er ath presten tager det hellige sa-
cramente igen i baade sine hender.
Och anãmer deth sidẽ till sig met stor
ydmyghed och gwdelighed. Det be-
tegner oss at Josep och Nicodemus
toge vor herriss Jesu criste legeme mz
deriss hender aff iomfru marie skød
och lagde det i graffuẽ meth stor yd-
myghed och gwdelighed.

En bøn der til.

O Vel/
signe
de herre ie
su xp̄e. ieg
tacker dig
ath du vil
de lade di
gh begra/
ue oc sinø
rge mz dy
rebar sin/
ørelse. Oc
swøbiss i
en subti/
ligt lineth
klede en dogh ath dw wost herre off/
uer hiemmel och iordh. Jegh beder
dig ydmigelighe o keriste herre at dw
vilt vn̄ mig at ieg maa begraffue di bit
ter pine och haarde død i myt hierte oc
hu at ieg ydelige dē betēcke maa. Och
smørge dine hellige saar daglige meth
myne gredēne thaare oc gudelige bø
ner och

lesnynger ath ieg maa bliffue verdigh at se dine hellige fem vnder i hiemme-rige. Amē. Pater noster. Aue maria.

HEr begi-dess dē tre-die dell i messen sō betegner wor heriss ihesu cristi aldher ere fuldeste o-pstandelse Ihwilken hanss hel-ligste siell wor opful dh meth alder største glæde oc løst oc Jomfru mariess dess ligest Thii ath hellighe doctoress de scriffue at Jom frw maria bleff saa vansmectigh oc

mactløss longe fredag aff den suare
sorg swck oc graad som hwn hagde
for syn kære sønss haarde død oc pine
ath de ledde hende till iherusalē igen
saa got som halff død oc der tøffuede
hwn oc forbidde hāss verdige opstā-
delse bedendess ydelige til gwd fader
saa sigendiss. O hiēmelske fader iegh
wed aff ꝓfeterness spaadam oc sande
scrifft at den tiid nw tilstwnder ath
min kæriste søn skal opstonde. Thii
beder ieg dig ydmygelige ath du wilt
opregse hannū aff døde. O alder kæ-
riste søn ieg saa dig nw nylige saa ync
kelige blodig oc saargiord. Lad mig
nw se dig igen i dit forklarede legeme
opstondē aff døde. O alder mildeste
søn dw haffuer saa offte sagt mig ath
du skulde opstōde den tredie dag och
nw begynder han at kōme thii beder
ieg dig ath dw lader mig se dit alder
clariste legeme. Saa bad iomfru ma
rie paaske nat til midnattiss tide Da

kom han met syt erefulde legeme oc hugswalede først syn hellighe moder Thi læser hēde til ære dēne effter screffne bøn. Hwo henne læss met anger och rwelse for syne synder han fortiener fire synss tywe aar til afflad.

O Herre ihesu criste leffuende gudz søn. Jeg beder dig ydmygelige formedelst dē glæde och hwgsualelse din alder kæriste moder maria fick paaske nat den tid dw obēbarede dig for hēde met dit ærefulde oc skinnēde legeme Oc for dē glæde hwn fick da hwn saa at dw forklared wor met din guddōmelige clarhed. ieg beder dig at du vilt giffue mig de syw den helliandz gaffuer ath de mwe optende min hw oc hierte saa at iegh maa alle mine dage fuldkōme din wilge oc budord sō leffuer och regnerer till ewigh tiidh Amen.

Den xxix. artickel i messen.

Er ath naar preſten anãmet haff-
uer det verdige gudz legeme och blod
aff kalken tha gør han hãnwm tõ al
deliſſ och lader hãnwm ſtonde obẽ.
Det betegner oſſ ath dẽ tiid vor herre
wor opſtonden aff døde den tredie
dagh da lod han graffuen ſtonde obẽ
och tom och obenbarede ſig førſt for
ſin hellige moder oc ſiden for ſine an-
dre wenner.

En bøn der till.

O Veſignede herre Jheſu xpe
ieg tacker dig for din ereful
de opſtõdelſe at du haffuer
ſønder brwdet dødzẽſ bõd
oc forklared dit ſkynnẽde legeme met
din guddõmelige clarhed. Jeg beder
dig idmigelige o keriſte herre at du vilt
opreyſe myn ſiel och liff aff alle myne
ſynder oc onde gernynger ſom ieg nw
er behindred vdi at ieg maa tiene oc

tacke dig tilbørlige her i werdē oc si-
den til ewig tiid. Amen. Pater nr̄.

Den xxx. artickel i messen.

Er ath presten tager spøling i kal-
ken paa den høgre side hoss altered.
Det betegner oss at vor herre kom till
sine apostell effter syn erefulde opstō-
delse oc od stegter fisk meth dem som
de hagde fanget effter hāss befalning

En bøn der til.

O Velsignede herre Jesu xp̄e
ieg tacker dig ath dw effter
din erefulde opstōdelse wil
de obēbare dig for dine apo
stle oc disciple oc æde met dem natur-
lig mad ath de kēde oc se skulle at dw
wost sandelige opstondē met det sam
me forklarede legeme som dw anam-
mede aff iōfru maria. Jeg beder dig

ydmygelighe kere herre ath dw vilt fø
de mig nw her paa iordē meth den hel
lighe scrifft oc god lerdom at ieg maa
leffue effter dine budord och vilge saa
iegh maa sidē bliffue delactig met dig
oc dine helgen i det hiēmelske geste-
bud och verskab sō aldrig fōger ende.

Den xxxi. artickell i messen.

Er at naar prestē hafuer taget spø-
ling tha vender han sig om mith for
altered och siger till folket. Dn̄s vobi
scum (det er sagth) herre gwd were
met eder. Det betegner oss at wor her
re kom ind til sine apostel oc discipell
inden lwcte dørre och stod mit i blāt
dē oc sagde (Pax vobis) det er sagt
fred were met eder.

En bøn der til.

Velsignede herre ihesu xp̄e.
Jeg tacker dig at dw vilde
obenbare dig for dine helli-
ge apostel oc discipel effter

din exefulde opstondelse. Oc ingonge till dem at lwcte dørre oc stonde mit i blant dem och the dem dine hellighe fem saar i hender føder oc side ath de fulkõmelige tro oc se skulle at dw sandelighe opstondẽ wor mz dit rette legeme. Jeg beder dig ydmigelige kere herre at du vilt løcke mine fem sind baade induertiss oc vduertiss fra alle fristelser oc verdenss forfengelighed at ieg maa see till ewigh tiid dit forklarede legeme och hellige saar sõ dw tede dine discipel. Amen.

Den xxxij. artickel i messen.

Er at prestẽ vender sig til folked oc siger (Jte missa est) det er sagt gonger nw dẽ hellighe messe er fuldkõmẽ. Det betegner øss at før wor herre for till hiẽmelss tha sagde hã till syne apostell gonger nw offuer all werdẽ och predicker och lærer dẽ hellighe lest oc

ewangeliū for alle creatur som till er Alle de som tro och døpte ere de skulle fonge den ewighe salighed.

En bøn der til.

O Velsignede herre ihu criste Jeb tacker dig at du forme delst dine hellige apostleff predickē oc lerdom haffuer kaldet off fattige hedninge till dē hellige cristelige tro. Jeg beder dig ydmigelige kere herre at ieg her paa iorden saa leffue maa i den hellige cristelighe tro och fulkōme dine apostelff lerdō oc dine budord ath ieg maa fonge dē ewige glæde meth dig i hiemmerighe som dw haffuer loffuith alle gode cristne menniske. Amen. Pater noster. Aue maria.

Den xxxiij. artickel i messen.

Er at naar presten haffuer fuldkō med messen tha giffuer han velsignelse offuer alle som hoss hannū nerwerendiss ere oc vender sig saa til alteret igen oc far aff messe klæderne. Det betegner oss ath den tiid vor herre iesus cristus hagde fulkōmed alting effter gudh faderss vilge och igenløsd menniskenss køn fra dieffuelen tha gaff han velsignelse offuer alle som nerue rendiss hoss hannū waare paa oliueti bierg den tiidh han opfor till hiemmerigiss rige.

En bøn der till.

O Velſigne de herre ieſu xpe. ieg tacker dig ath paa dē tiid du hagde fulkōmed din hiēmelſke faderſſ vilge her paa iordē oc igēløſd oſſ arme menniſke fra dieffuelē tha op forſt du till hiēmelſſ igē och ſider hoſſ gud faderſſ høgre hond. Jeg beder dig ydmygelige kere herre at dw vilt optage myn hw hierte oc ſind till hiemmelen fra denne verdenſſ forfengelighed oc all ſyndig begering Ath iegh formedelſt din ſtore barmhertighed maa bliffue

verdig til at se digi din rette magestat
och ære til ewig tiidh. A. Pr̄ noster.

Hwert mēniske bør at tage velsig-
nelse effter messen før han gōger bort.

MAn skal icke strax gōge bort
ath (Ite missa est) er sagt
Thi hwert cristet mēniske
bør at anamme velsignelse
før aff prestē effter messen serdeliss om
søndagē oc andre hellige dage sō clar
lige scriffuiss i dē hellige scrifft. Her
emod gøre dog mānge sō løbe strax aff
kirkē effter wor herre er løfft oc gōghe
sidē paa kirke gaardē eller anderstedz
och snacke oc vaske løss actige ord.
Hwo det gør aff en ond wane han
synder der mz dødelige. O hwor lidē
kerlighed och gudelighed haffue sadā
ne mēniske til dē alsommectiste gud.
O hwor liden fryct oc fare haffue de
for den ewige fordømelse och pine sō
fortryde ath de skulle høre i messe til

ende oc tiene vor herre i time oc spise
deriss arme siell som ewindelige leff-
ue skal met dẽ ããdelige spisnyng gudz
benedide legeme. Men dẽ fortryder
icke och ey helder tyckiss langsomme-
ligt at vere at side ouer borde tre eller
fyre tyme at æde oc dricke och siden
fulde dem till midnath at de føde kũ
de den vsle krop oc legeme som raad-
ne skall i iorden och orme oc padder
æde skulle. O mẽniske offuer giffuer
saadan leffnid om i ellers ville vere
delactige i hiẽmerigiss rige. Tager vel
signelse daglige aff prestẽ effter messẽ
om det er ether mweligt oc offuer tẽc
ker dẽ krafft och macth hwn haffuer.
Men gwd i deth gãble testamẽte vel
signede de børn som deriss foreldre
velsigned hagde. Abraham velsigne-
de Ysaac sin søn. Ysaac velsignede Ja
cob sin søn. Jacob framdeliss alle
syne børn oc der faare bleffue de tiith
och offte frelste fra bradød och andre

onde plauer. Huor ydermere bliffue de nw velsignede aff prestenss hender mz hwilken han nylighe tracterede wor heriss sande legeme. som gwdelighe anāme hāss welsignelse och tro ful kōmelige ath hwn skall beware dem den dagh fraa all liffuiss fare: bradød ac alt andet ont som dem kā hende oc ath de skulle fonge dē ewighe benedidelse der faare aff gud i hiemmerigiss rige. Amen.

Om samme velsignelse findiss mā ge store iertegen i den hellige scrifft aff hwilke iegh twende scriffue vil.

Deth wor en mure mester som tecke skulde eth høyt hwss och han fald w forwādiss fra øuerst aff samme hwss oc ned paa iorden och bleff alligewel vskad. Der kom løbēdiss meget folk till hannwm oc mente at han hagde wereth død men de fwnde hannwm

karsk oc sund det forwndrede dē alle
och sagde du wost vel velsigned i dag
men dw ey døde aff dette fald. Han
swarede) det er sant thii ieg vor vel-
signet i dag aff prestēss hōd met hwil
ken han føre tracterede gudz verdige
legeme. Och det wor oc er min fuld-
kōmelige tro at ieg icke dø skall vden
skeel och scrifftemaal naar iegh fon-
ger saadan velsignelse aff presten eff-
ther messen. Thii skadde migh och
nw inthed som i alle se.

Et andet Jertegen.

Der Vaare twenne stalbrødre sō
stedsse reysde til hobe effther deriss
bieringh. Den ene hørde hwer dagh
messe och tog velsignelse aff prestē før
hā gik bort. Men dē andē han actede
det inthed. En dag som de fuldiss at
paa vegn saa kō en swar tordwn och
lywn ild. Oc den som icke hagde hørt

messe han bleff i hiel slagen. Men dē anden som hagde fonget velsignelse aff prestē han bleff aldeliss vskadder.

En bøn man læse skall effter messen.

O Alder mectiste och veldigste gud ieg tacker dig ydmygelige aff all min hw och hierte. Ath dw haffuer beskermeth mit liff oc siel til dēne dag oc vnth mig nw at se i prestenss hēder dit benedide oc sāde legeme met kød oc blod som du anammede aff den alder reniste mø Jomfrw Maria. Jegh beder digh ydmyghelighe ath dw fornedelst dē vsyelighe kerlighed som dw haffuer til din alder helligste moder oc for den swære død och pine dw tolde for mig arme syndige menniske. Ath dw vilt vnde mig at ieg nw maa saa aandelige haffue anam med dit benedide kød oc blod min

ſiel oc liff til ſalighed ſom preſtē det
anāmede legemelige at ieg der mz beſ
kermeſſ maa i dag fra alle mine fiēder
oc wvēner ſō mig kūde ſkade paa mit
liff ſiel gotz heder eller ære. Och for/
lad mig alle mine ſynder oc beware
mig fra dieffuelē at hā ey fōger mac/
th offuer mig eller min ſiell. O gud ſe
miſkūdelighe til mig oc giff mig den
helliādz naade at ieg maa ydelige øff/
ue mig i din hellighe tieniſte oc leffue
retferdelige effter dine budord forbar
me dig oc offuer myne foreldreſſ ſiele
oc offuer alle andre criſtne ſiele ſō ieg
er ſkyldig at bede faare. Och lad di/
ne hellige engle anāme min ſiel effter
min død oc føre hēne til dē euige hiē/
merigiſſ glade. Amen.

Den anden bog at høre Messe.

HEr effther Følger den Anden bog Vdi huilken der bescriffuiff och læriff atskillelige artickle om dē hellige messe som nyttelige ere huert cristet menniske at vide. Och hwad altered presten.kalk.disk messe klederne oc alt andet som der till hører betegner.

HEr begyndiff tafflē aff dē Anden bogh.

Første Capittel hwi messen kallis messe i alle land aff alle honde mēniske paa alle twngemall.

Det andet Capit. Hwor fore alle kirker stonde i øster ock vester.

Tredie Capittel. Hwo der sagde

den første messe.
Fierde Capit. Om i prestess første messe er bedre en den anden.
Femte Capittel. Om det er bedre ath høre messe aff en god prest en aff en onder.
Siette Capittel om alle messer ere al enss gode at lade læse eller sige.
Sywende Capit. Om de syu messer som haffue megen krafft och macth och kaldiss de Gyldene messer.
Ottende Capittel. Om alle mēniske ere plictige til at høre en heel messe.
Nyende Capit. Om det er budet ath hwert cristet menniske skal høre messe om hellige dage.
Tyende Capittel. Om man maa gonge pillegrimss gong om søndagē.
Elleffte Capit. Om et menniske er inthz andet plectig at gøre om søndaghen en høre messe.
Tolffte Capi. Huorledisſ eth got mēniske skal haffue sig vnder messen.

Trettende Capittel Om en er al-
tiid plictig till ath høre messe aff sin
egen prest i sin sogne kirke.

Fiortende capit. Om man maa si-
ge messe paa tw vider sted.

Femptende capit. Om et mēniske
maa læse om søndaghē vnder syn sog
ne messe det hānwm er sat til plict och
bod for syne synder.

Sextende ca. Om den er plictig til
at høre en anden messe som kōmer for
silde til syn søndagess messe.

Søttende ca. Om hwert mēniske
bør endelighe ath høre och forstonde
ordene i messen.

Attende capit. Hwad salighed oc
nyttelighed der er i messen.

Nittende capit. Om man maa si-
ge messe eller lade sige messe for pēnige

Tywende capit. Hwor met man
mercke skall det hellighe sacramētess
mectighed krafft och macth i messen.

Det xxi. capit. Hworledis hwert

Første cap. hwi Meſſen kalliſſ meſſe
i alle land oc paa alle twngemaall.

I Alle land oc paa alle honde
tūgemoll Latine Hebraiſ-
ke Grekeſke Valſke Spanſ-
ke Franſowſke Engelſke.
Danſke och tyſke kallis det hellighe
meſſe embede (Meſſæ) for trenne
honde ſager ſkyld.

Den første sag er (Quia missa)
dicit quasi transmissa secūdū Hugo-
nem de sancto victore. Det er sagt paa
dāske (Messæ) mercker saa megeth
som frāsent som Hugo aff sancti vic-
toriss closter i Pariss det vdtyder.
Fordi ath presten han framsender til
den alsommectiste gud i hiemmerige
alle deriss gudelige bøner oc offer sō
høre hanss messe thii han er skicked
till en talss man oc middel mellē gud
oc mēniskene Anden sag er fordi ath
(Messæ) er saa meget som vdsent.
Thii ath den alsommectiste Gud fa
der vdsender sin eniste søn til huer mes
se met det samme legeme kød oc blod
som han anāmede aff iomfrw maria
naar prestē læser de fem ord som gwd
selffuer der till skickede. Och presten
anāmer det legemelige. Oc alle andre
gudelige menniske aandelige som hø
rer messen om de det begere oc ere vdē
dødelig synd. Tredie sag er fordi at

(Meſſæ) er en nw ſaa meghet ſõ vd/
ſent. Thii ati den hellighe kirkiſſ før/
ſte begyndelſe. Strax at det hellige e/
wãgeliũ wor læſt da ſkulle meſſe deg
nen vd driffue aff den hellighe kirke al
le de ſom icke waare døpte oc criſtne.
Thii ath de waare icke werdighe till
ath ſe det hellige ſacramente i meſſen
ſom er gudz verdige legeme.

Det andet Capit. for hwad ſag alle kirker ſtõde i øſter oc veſter.

Alle gode criſtne menniſke ſkulle vende dem i øſter ſom ſolen gonger op om det er dẽ mweligt. naar de ville bede till den alſommectiſte gwd . Thii at Meſſen ſigiſſ i øſter effter den helli/ghe kirkiſſ ſkickelſe for fire honde ſa/ger ſkyld. Den førſte ſag er at wii ey ſkulle ſyneſſ ath effter følge Jøderne Saraſener. Turker eller andre vkriſt/

ne mēniſke. Thii ath iøderne vende dē i veſter naar de bede Saraſener i ſynder Turker oc andre vkriſtne i nør dē. Fordi er det ſkicked offuer all criſten dommē at man ſkall leſe det hellighe ewangeliū i nør meth høy røſt modh turkerne vkriſtne och alt andet ont ſom kommer aff nør.

Den Anden ſag at wi bede i øſter er at Paradiſſ wor rette bolig ſō Adā oc eue vaare forældre vaare dreffne aff for de brøde gudz bud ſtonder i øſter Thii wende wii oſſ alle diid til vort rette fæderne land bedendiſſ ydmige lige aff gud at wii diid komme nw naar wi ſkulle ſkyleſſ aff denne græ delige dall ſom er werden.

Den Tredie ſag er Ath Jheſus vor ſkabere oc frelſere hengde paa det hellighe korſſ ſaa hanſſ ryg vor vendh i øſter oc hanſſ anſict mod veſter Thi ſkulle wii nw vende oſſ i øſter mod hanſſ hellige anſict Paa det ath wii

formedelst den suare død oc pine som
han led paa det werdighe korss nwe
bliffue salighe.
Den fierde sag er fordi Ath vor herre
stod i øster den tiid han opfor til hiē
melss oc der baade de hellighe apostle
til hannwm Han skall oc side i øster
paa dē yderste dōme dagh naar han
skal dømme leuēdiss oc døde Oc det
betegner oss at wii begraffuiss met fø
derne i øster oc hoffuedet i vester Ath
wii skulle opstonde som wii ligge oc
strax gonghe for wor herriss strenghe
dom som sker i øster oc icke vende oss
om till nogen side.

Det tredie Capit. hwo der sagde
dē første messe. Och hworlediss hwn
siden bleff sticthz.

DEt findiss klarlige i den
hellighe scrifft ath Gudz
søn selff oc sagde messe sker
torssdag ath afftē den tiidh

han od syn nadwere met sine apostel. Daa lesde han de fem ordh offuer brødet meth hwilke alle prestmēd nw bewie oc consecrere det hellige sacramente (och saa gaff han sine apostle det och sagde. Anammer dette mit legeme til ether i myn i hwkōmelse. Saa skulle i oc omwende her effter brød til myt kød blod oc legeme i min pineß oc dødiß amyndelse. Oc alle prester effter eder. Siden sagde apostlene messe lessendiß samme fem ord offuer brødet som cristus giorde meth en. Pater noster oc en Aue maria all eniste Saa læsde sancte Peder messe i fire aar i Orienten der som hā wor biscop. Saa bleff han bisp i Antiochen der læsde hā iij. Pater noster och tre smaa bøner till messen Sctē Jocob den mindre han leesde første messe i iherusalem for hā bleff der biscop sanctus Marcus ewāgeliste lesde første messe i Alexādrien. Och saa de

andre Apoſtle offuer all verden fran-
deliſſ. Siden ſkickede dē hellige kirke
at man ſkulle læſe epiſtelen oc det hel
lighe ewangeliū. Sidē kōme der helli
ge pauer oc biſper ſom wor sctūs Gre
gorius Gelaſius Celeſtinus Ambro
ſius. Auguſtinus. oc ſkickede meſſen
ſom hwn nw ſigiſſ.

Det fierde Capittel om en preſtes første meſſe er bedre en den anden iij. eller iiij. eller en andenſſ meſſe er.

DEt hellighe ſacramēte ſom
wies oc conſecrereſſ i alle
meſſer aff alle preſter det er
all lige mectigt oc lige kraff-
tigt. Dog er en preſteſſ første meſſe
mer nyttelig och gaffnlig en de andre.
Jheſus criſtus wor frelſere ſtyctede
først Den første ſag er Thi ati dē før
ſte meſſe ſker ſtor høgtiid och verdig-
hed ſom icke ſker i de andre meſſer.
Som er met offer vrge leg ringen oc
kimen løſtig ſang met diſcant oc an-

det som gwdh sker loff aff.
Anden sagen er Ati enss første messe daa forladess hanss synder offuerflø=dige och aff slettiss meth stort afflad som der till giffuit er. Och alle fortie=ne det som høre samme hanss messe.
Tredie sag er At alle prester plege at berede dem mer gudelige til dē første messe en til de andre oc fordi bliffuer hā dess ydermere bønhørd meth gud at bede for dem som høre hāss messe.
Den fierde sag er At der bliffue som=me siele løssde aff skerss ildz pine som gud tilforn der til skicked haffuer sō icke løsis kunde meth andre messer.
Som wii lese aff Sancto Gregorio ath der bleff saa mange siele løsde aff skerss ildz pine i hāss første messe som der wor mēniske hoss at høre messen.
Met mange saadāne flere exempel.

Det femte capit. Om det er bedre at høre messe aff en god prest en aff

en on prest.

Her til suare hellige doctoress och sige Ath man maa tale om den hellige messe i trēde hōde maade. J første maade paa det hellige sacramētiss vegne som er gudz benedide legeme. Saa er messē saa god aff dē werste prest som aff dē beste Thii det hellige sacramēte det forbedriss icke aff en god prest och det for argiss icke helder aff nogē ondh prest. Men han anammer det til syn egen fordømelse.

J anden maade aff hwad persone messen sigiss Om han er reth sogneprest eller cappellan til kirken. Daa er och messen saa god aff en ond prest sō aff en godh.

J den Tredie maade maa man tale om de gwdelige bøner der nogē leser i messen Saa er altiid dē messe bedre der lasis aff en gwdelig prest en aff en anden løss actig prest.

Det siette Capi. Om alle messer ere all enss gode at sige eller at lade sige.

OM messen ath sige eller ath lade sige Maa mã tale i tw enne honde maade.

Først er somme hellige dage som haffue deriss egne officie meth sang och lesnyng Som er paaske dag pindz dag kørmøsse dag alle wor froe dage alle søndage oc mãge andre helighe daghe paa hwilke det icke er got eller bequẽmeligt ath sige eller lade sige andre messer en till dagen hører vdẽ det waare aff stor nød. Thii skulle icke enfoldelighe ligfolk lade sige andre messer en til dagen hører.

J Anden maade saa er der mãge søgne dage som icke haffue deriss egne officie daa maa man sige eller lade side de messer som en haffuer mest gu

delighed till. Som till vor herriſſ fem ſaar Eller for alle criſtne ſiele eller till vor froe eller till andre ſine patroner eller helgen hwer effter ſin vilge Der er och ſomme meſſer ſom ere meget tack nēmelige for gwd oc mer nyttelige at leſe eller lade læſe for døde eller leffuē/diſſ en andre meſſer ſom Bonifaciꝰ pawe ſkickede at man ſkulle ſige fem meſſer vor herriſſ fem ſaar till ere. Saa Er der oc vii meſſer ſō kallis de ſyw gyldene meſſer ſom ſkulle ſigiſſ ſam/feldiſſ i ſyw daghe aff nogen danne mand met den mening och act ſom her effter følger daa haffue de ſtor vnderlig krafft och mact. Oc ere meget nytteligh e at lade læſe for de ſiele ſom er i ſkerſſ ildz pine ath de mwe ſnarlige frelſiſſ der aff En dog at de aff vor herriſſ ſtore retuiſſhed ſkulle der lenge bliffue. Thii det læſiſſ at en gudelige præſt frelſte hūdrede ſiele aff ſkerſſ ildz pine met en aff diſſe meſſer.

Det sywēde Capi. Er om de syw messer som man kalder de Gyldene messer thi ath de haffue megen krafft och macth.

DEn første messe skall læsiss om mōdagē gud till loff oc ære for han vor fangē ot greben i vrtegaardē. Och bede saa for den fattige siel ath han formedelst dē hāss fangelse vil løse hēne aff skerss ildz pine oc fengsell.

Dē andē messe skall læsiss om tisdagē gud til loff oc ere for han haardelige oc vredelige bundē vor til støttē. O bede for dē fattige siel. At han vil løse hēde synderss oc pine bond.

Den Tredie messe skal læsis om ottenss dagen gud til loff oc ære for dē vretferdige dō der Pilatuss gaff offuer hannū Oc bede for dē arme siel at han hēde løse oc frelse wil fra dē retferdighe dom som er offuer hēde gō-

gen for hendiss synder skyld.
Den fierde skal læsiss om torsdagen wor herriss sware vsiegelige pine till loff oc ære som han hagde den tiidh hanss benedide legeme hengde slaget till det hellige korss met tre stompede iern naffle Oc bede for dē fattige siel At han formedelst den suare pine vil frelse oc løse hēne aff skerss ildz suarhed och plawe.
Den femte messe skall læsiss om fredagen Alle vor herriss saar til loff oc ære Som waare fem twsinde fire hū drede. halff fierde syndss tywe och tw Oc bede for dē arme siell at han formedelst alle syne saar vill frelse oc løse hēne aff alle de synder som hwn er besmyttet meth.
Den siette Messe skall læsiss om løffuerdagen vor herre till loff oc ære at han wor neder tagen aff korsset oc lagd i graffuen En dog ath han wor konge oc herre offuer hiēmel oc iord.

Oc bede for den fattige siel at han for
medelst sin begrauelse vil løse oc frelse
henne aff skerss ildz pine i hwilken
hwn begrawen er for syne synder.
Den Sywende skal læsiss om Søn
dagen vor herriss ærefulde opstōdelse
til loff oc ære. Oc bede for dē fattige
siell. Ath han formedelst syn verdige
opstondelse vill opregse den fattighe
siel aff skerss ildz pine ath hwn maa
glædiss meth hānwm i hiemmerigiss
rige till ewigh tiid.

Den Ottende Capit. om hwert
cristet menniske er plectig til ath hø-
re messe om søndagen.

Hvert cristet mēniske som kō
met er till syn lawe alder bør
effter kircke loffwen ath hø-
re en heel messe om Sønda-
ghen och icke gōge aff kirkē før prestē
haffuer giort velsignelse effter messen.

Vdē det skede for nogen ganske stor merkelig sag skyld som icke vaare vel mwelig at forlade Doctoress scriffue dog fire serdeliss sager met hwilke en skellige aarsagiss kan i dēne artickel.
Den første er Om et mennis ke vaare saa swarlige sywgt at det kunde icke gonge til kirke vden liffuiss faare da aarsagiss det.
Den andē sager De som haffue spæde eller sywge børn och haffue engen anden som dem kan tage ware oc de kwnde icke helder tage dem met dem for fruct oc fare skyld de aarsagess oc
Den Tredie sag er ath ware nogen stad eller slot belagd eller i stor fare for sine fiender oc kunde icke der fore høre messe tha aarsagess de och.
Den fierde sag er at naar eth mennis ke er saa swarlige oc skellighe behin- dret at hannwm tyckiss mellem gwd syn syell oc samwittighed at han enge lediss kā fonge hørt messe. Da aarsa-

giff han for gwd oc den hellige kirke. Dog skal hã gøre gud loff oc ere met syne gwdelige bøner der som han er. eller om andẽ dagẽ der effter Mẽ kan han lese danske Tha maa han lese de bøner her forscreffne stõde och begyn diss saa. (O velsignede herre ihu xpe.

Det niẽde Cap. Om det er budet at hwert cristet mẽniske skal høre messe hwer hellig dag.

I Kirkelowen scriffues at det er tilbørligt at alle menniske skulle høre Messe om store høgtidelige dage som skic/kede oc styctede ere aff dẽ hellige kirke Paa det at de kũde dess ydermere haffue aar sage til at tiene gud oc tacke hãnwm fore sine velgerniger mz derss gwdelige bøner oc offer oc det kunde de best gøre vnder messẽ thii ere de plictige at høre hẽne. Mẽ der er somme smaa helige dage sõ Bisp sidẽ styctet

och budet haffue paa huilke dem bør
och at høre messe. Naar hun er sagd
tha mwe de arbeyde en føge ting for
andre men inthz for dē selffue Sō er
at hielpe til noget menigt gaffn at gø-
re broer ath forbedre onde veye ath hi-
elpe til bigning paa kirke eller kirkega
arde ath aage korn eller hø ind for re-
gn skyld eller ath hielpe fattighe folk
at pløye saa eller høste eller ath aage
ved sten eller andet for fattighe kirkēs
personer klostermend eller kloster iō-
fruer dog skall man før høre messe.

Den tiende capit. Om man maa
gonge pillegrimss gong om søndagē
oc Om en tieniste drēg och tieniste pi
ge bør at høre messe om søndagē.

SAnctus Jeronymus scriff
uer At det er icke tacknēme
ligt for gwdh det en gør om
han lader det bliffue vgiort

som han er plectig at gøre. At gonge
pillegrims gong om søndagē eller an-
dre høgtidelighe dage vdē det skade
aff stor nød oc serdeliss før man haff-
uer hørt messe det er vhørligt och stor
synd Hwor meget større synd er deth
da ath fare effter købmāskafft eller
andre erēde om Søndagen oc store
hellige daghe och forsøme ath høre
messe. Befaler oc nogen sin suend el-
ler pige at regse eller fare nogen sted
som Mact paa ligger tha synder hwer-
ken aff dem. Men ligger der icke stor
macth paa tha synder hosbonden all
eniste Forlader oc swēd eller pige ath
høre messe om hellighe dage for deriss
egen forsømelse skyld at the icke vil-
de opstōde en time eller ii før de gøre
oc der offuer forsøme messen. Tha
skulle de selffue det andsware fore g-
ud oc icke deriss hosbōde eller hw-
strwge.

Det elleffte Capi. om eth mēniske

er inthet andet plectig at gøre om søn-
dagen eller hellige dage en høre messe.

DEn alsommectiste gwd haffuer selff budet at hwert menniske skall øffue sig i gode gerninger om hellighe dage icke all eniste at høre messe. Men ath høre predicken afftensong oc andre tider oc offuer tencke de velgerninger som gwdh haff-
uer giord modh hannwm. Thii scri-
ffue hellige doctoress at hwo der vil holde søndagen hellig han skall ful-
komme sex honde ting.
Den Første er at han skal høre messæ
Den anden er At han skall høre pre-
dicken. Sker hwn icke der som han er da skal han læse i det sted gudelige bøner eller Pater noster och Aue ma-
ria. Den tredie er At han skall giffue almisse eller gøre almisse gerninger om det er i hanss formue kan han icke det gøre tha skal han fuldkomme der

met en god vilge oc det er nok.
Den fierde er At han skal besynderlige bede den dag om den ewige salighed Den femte er At han besynderlige skal offuer tencke paa den dag at gwdh haffuer skafft hannwm oc frelst hannum fra den euige helwediss pine met hanss horde død oc pine Oc vnt hañwm at han er kom̃en til den cristelighe tro och der faare skal han tacke gud aff alt sit hierte.
Den siette er Ath haunwm bør at offuer tencke alle de synder som han haffuer giort siden han ath wor sist till scriffte och gøre saa eth menigt scriffteniall mellem gud oc syn sam wittighed oc tycke dem fulkommelighe ilde at were aff alt sit hierte oc haffue vilge till ath bedre sig mod gwdh.

Det Tolffte capittel. Hworlediss et got mennifke bør ath haffue sig vnder messen.

DEn hellige kirke vor aandelige moder haffuer skicked Ni honde ting och artickel om den hellige Messe som hwert cristet mennniske bør at legge paa hierte. Den første er en dog at eth menniske haffuer hørt en messe om søndaghen eller nogen anden høgtidelig dag da bør hannwm alligeuel ath høre heymessē vden han wore storlige behindred at han det engelediss gøre kunde.

Den anden er At huert menniske bør at høre messe i syn sogne kirke oc icke anderstediss i closter eller andre kirker oc der met forsmaa sin sognekirke.

Den tredie er At de skulle lade deriss hwnde høge oc falcke bliffue hiemme och icke draghe dem till kirken.

Den fierde er at ligfolck skulle icke stonde for ner høye altere eller i nesen paa presten men han siger messe. Oc besynderlighe skulle icke qwindfolk stonde eller ligge for ner altered.

Den fempte er At enge mennifke fkulle fnack: hwifke eller vafke knwre eller mwrre i kirken befynderlige men meffen er. Men bede till gwdh aff eth inderligt oc gudeligt hierte.

Den fiette er At hwert criftet mennifke bør ath ftonde offuer ende men det hellige ewangelium læfis deth betegner at huer fkal vere rede til at befkerme den hellige tro meth fit æged liff fom gwd haffuer lert och bwdet i det hellighe ewangelio.

Den fiwende er Ath alle mennifke fom neruerendiff ere men meffen figiff de fkulle bøye deriff knæ och neye met deriff hoffuit faa tit fom de høre Jefu naffn. Der til haffuer two Pawer hwer dere giffuit try fynff tywe dage till afflad.

Den ottende er At alle criftne mennifke fkulle falde paa baade deriff kne naar preftē opløfter det hellige facramente oc bede der til met ftor inderlig-

hed oc gwdelighed.
Det niende er At huert menniske skal noget offre gud i messen. Thi at i det gamble testamente sagde gud igennem profetenss mwnd i skulle icke komme tomhendede i myn asywn Fordi skal hwert menniske i det minste offre gud sine gwdelige bønner och lesninger. Oc hwor det er sedwane der bør dem at offre om søndagen oc andre høgtidelighe dage hwer effter sin formwe.

Det trettende Capitel. Om en er altiid plectig ath høre messe aff syn egen sogne prest i syn rette sogne kirke.

VJ haffue bescreffuit i kirke loffuen. Ath hwo som forsmaar eller foracter syn sogne kirke oc sogne prest och gonger till andre kirker eller kloster at høre messe den skall man vd driffue naar han diid kommer oc visen hiem igen til sin

egen sogne kirke Dette haffuer den hellige kirke budet. til at tuinge fortredere oc vlydige met som aff genwordighed gonge til andre kirker. Men gonger nogen till andre kirker eller kloster for prediken. eller for anden gudelighedz skyld tha synder han ther icke met vden bispen eller hanss prelate det forbudet haffuer.

Det fiortende capit. Om man maa sige messe paa wvider sted.

KAn man haget fordrag daa skal skal man engledisś sige messe paa noget uwied sted Men i skib som er till søess och icke kwnde naa landh da er det tilladet ath det maa skee Men i hwss eller herbere maa det icke skee vden meth pawenss eller bispenss orloff Dog haffue Somme closter aff Sortebrødre Graabrødre Oc wor froe orden priuilegie At de

mwe sige messe i hwss naar det er aff stor nød och icke ellerss Men de mwe engen giffue det helliae sacramente vnder band vden de haffue loff der till aff sogne presten.

Det femtende cap. Om nogen maa læse syn penitentz om søndagen vnder sogne messen som hannwm er set till plict och bod for sine synder.

MAnge doctores scriffue ath man icke maa læse syn penitentz om søndagen vnder sin sogne messe Sagen er thii at en kan icke betale two som han er skyldig met en penning Saa kan en icke helder fulkomme tw budord paa en tiid thii han er plectig ath høre sin søndagiss messe oc han er plectig at holde sin penitentz Andre doctores scriffue at en maa paa en tid høre søndagiss messe oc læse syn penitentz.

Thi der er mange enfoldige oc sim-
pell folk som komme sielden til kirken
uden om søndaghen och tage dem ey
helder anden tiidh till ath læse deriss
penitentz udi uden men messen sigiss
thi tilladess det ath de det gøre mwe
Men andre som beder vide de skulle
lese deriss penitentz faare messen eller
effter hende. Och inderlige offuer tenc-
ke oc betracthe wor herriss suare død
oc pine men messen sigiss som der ston-
der i den første bog.

Det sextende Capit. Om det men-
niske som kommer naar søndagenss
messen er begynt er plectig till at høre
en anden messe igen.

AL den ting som gwd haffuer
skapt hwn er fwldkommen Saa
wil oc Gwd at alle waare ger-
ninger skulle were fulkommede oc icke
framkomne i sticke tal. Thi hwn-

drede ſticke gøre icke et helt ſticke. Det er och bwdet i kirke loffwen ath hwer ſkall høre en heel meſſe om ſøndagen och hellighe dage hwo ſom hører fordi eth ſticke aff en meſſe her och eth ſticke aff en anden der det gør icke en heel meſſe. Men kommer nogen til meſſe naar kyrieleyſon er ſunget eller ved ded paſſ han er icke plectig at høre meſſe igen: vden det ſkede for tit eller han det giorde met foract och vilge. Kommer nogen effther det hellige ewangelium er ſwnget eller der effter da er han plectig at høre en anden heel meſſe. Men degnen eller nogen anden ſom tiener til meſſen oc løber effter van vin røgelſe ild eller andet han er ikke plectig till ath høre nogen anden meſſe igien.

Det ſøttende Capittel. Om hwert menniſke bør at høre och forſtonde hwert ord der preſten leſer i meſſen.

KIrckeloghen bywder at alle criſtne menniſke ſkulle høre meſſe Dog læſer preſten mange ord ſactelige ſom de icke høre eller forſtaa der ſtonde bag hannwm. Her til ſwarer mange doctores oc ſige at det er nock at et menniſke er nerue-rendiſſ til ſtæde vnder meſſen hwad helder han hører oc forſtonder ordene eller ey oc det er oc al enſſ huad helder han er nederſt eller øwerſt i kirken om han men ſee kan preſten oc det werdige gwdz legeme Men waare der nogen blinder tha gør hanſſ tro hannum aldeliſſ delactig aff meſſen. Er der nogen i kirken ſom latine forſtaar da maa han gonghe till alteret at høre preſten læſe ewangelium. Mange menniſke haffue och en ondh ſedwan naar de icke kwnde ſe gudz legeme i meſſen tha robe de oc bede bwcke oc ſtonde aff vegn. Det er ganſke ilde giord thii preſten fonger der aff ſtort hinder.

Hwo som icke se kan gwdz legeme i Messen han skal om vende sig diid som presten stonder och see ydmyngelighe ned til iorden och sla sig fore sit bryst oc sige. Jeg arme syndige menniske. Jeg er icke verdig til at se dit benedide legeme for myne mange synder skyld men forbarme dig offuer mig oc forlad mig dem formedelst din store barmhertighed. Med saadan ydmyghed och eth got hierte kan han fortiene meget storre nade en den som er alder nest altered. Som den offuenbare syndere giorde der laa bag kirke dørren oc sagde gwd forbarme dig offuer mig arme syndere. Och fik der meth alle syne synderss forladelse.

Saa skall hwert syndigt menniske neder bøye sine øgen til jorden ydmygelige (naar presten opløffter gudz legeme) oc sige Jeg arme syndige menniske ieg er icke verdig til at se dit benedide legeme for mine mange synder

skyld forbarme dig offuer mig oc forlad migh dem for din store milhedz skyld.

Det Attende capit. Hwad salighed oc nytteligheld der er i messen.

I Alle messer skeer gwdh almectiste loff heder och ære Alle engle oc helgen serdeliss glæde fattige mennisker fonge stor naade. Oc de arme siele som i skerss ild ere fonge der aff ro oc lise paa deriss pine. Først fonger Gud den hellig trefoldighed loff oc heder aff messen vdi hwess ære och naffn hwn sigiss och er han selff nerwerendiss i henne.
I Anden maade saa glediss alle engle oc helgen som i hiemerige ere aff messen thi at de glædiss oc frøydiss ved alt det som skeer gwd til loff paa iorden.
I Tredie maade kommer messen alle cristne siele til hielp och trøst som er i skerss ildz pine. Och der er engen ting

til i werden eller nogen bøn som dem
er mer nyttelih och gaffalig en messen
der sigiss for dem thii at formedelst hen-
de forladiss deriss synder oc de frelsis
aff pine for det verdige gwdz legeme
skyld som offres for dem i messen hanss
haarde død oc pine til almindelse.
I Fierde maade saa kommer messen
de leffuende t l hielp. Thii at mange
menniske bliffue offte beskermede fra
stor liffuiss fare den dagh de haffue
hørt messe som stonder her effter i det
xxiij. Capittel.
I den femte maade saa fonge mange
syndige menniske aff løssning aff de-
riss synder i messen som de daglighe
gøre om de tycke den ilde at were. Oc
det sker i syw honde maade.
De første Som fonge saadan affløs-
ning aff deriss synder Ere de som læse
confiteor met presten til altereff.
De andre Som bøye deriss knæ och
hoffuit naar presten siger Jhesus.

De tredie Som falde paa knæ naar man siger et Credo et homo factus est. De fierde Som ydmyge oc gudelige se til gudz legeme naar presten løffter det Den femte Som met anger oc rwelse for sine synder slar sig for sit bryst naar presten siger. Et dimitte nobis debita nostra. Oc maa han och læse. Pater noster. Men presten læss hende.
Den siette Som tager velsignelse met ydmyghed aff presten effter messen.
Den sywende Som tager vyt vand aff presten eller stencker det selffwer paa sig effter messen.

Det nittende cap. Om man maa sige messe eller lade sige messe for pennynge.

NAar nogen vil lade sige messe for sig eller for sine foreldress och vennerss siele Tha skall han icke gøre køb eller tinge met presten der om oc sige hwad skall ieg giffue

eder for i messe eller for saa manghe messer. Icke maa han helder sige wille i sige migh en messe eller saa mange messer da wil iegh giffue eder saa mange pennynghe eller saa mange skyllinge som man pleger ath sige i køb eller købmanskaff. Hwo det gor han synder dødelige Och presten desligest om han det samtycker eller siger. Jegh vil haffue saa megeth for en messe eller saa meget for saa mange messer. Men hwo der vil lade sige messe for sig eller for syne foreldre daa skall han sige til presten.

Herre teg maa icke købe den hellige messe icke mwe wti helder køpsla der om Men siger en messe. eller saa mange messer for mig eller mine foreldre eller for den eller den Jeg wil løne ether for ethers vmage tilbørlige.

Hwo der lader sige en messe han bør ath giffue presten saa meget som han kan skellige leffue den dagh vdoffuer

med til maad oc dricke Fordi Sancte Pouild scriffuer hwo der tien altered han skal och leffue aff altered.

Det tywende Capit. Hwor med man merke skall det hellighe sacramentiss verdighed oc mectighed.

MAn maa merke det hellige sacramentiss verdighed oc mectighed i fem honde maade. J den Første maade Thi att det offress gudz sønss benedide legeme som han anammede aff iomfrw maria. Oc hanss verdige blodh som han vdgaff longhe fredagh paa det hellige korss. Crissostomus siger ath ligerwiss som Gud han frelste alle menniske fra den ewige fordømelse met hanss død och pine Saa fonge och alle som frelses i messen formedelst hanss verdighe legeme oc blod den euige glæde i himmerige.

J den Anden maade Thii at de hellige engle oc gudz helgen ere hoss alteret at tiene oc ære oc bede til deriss gud oc skabere som er i sacramentet Fordi ath sanctus Gregorius scriffuer Ath naar presten læser de ord meth hwilke han consecrerer oc wyer de werdige sacramente Da obness himmelen oc gudz søn kommer neder paa altered som en ereswld konning met en stor engle skare oc andre helgen Hwo kan twile der paa Vii see alle her i werden At naar noghen mectig konge wil ferdiss tha tager han met sig syne riddere. fribaarne oc andre syne tienere hwi skulle da Gud som er herre offuer alle konger komme allene ned paa altered.

J den tredie maade At der maa engen messe sigiss vden der er i tent oc brendene lywss paa alteret En dog at der skynde hundrede sol skyn paa altered eller twsinde maane skyn eller hundrede twsinde stierne skyn. Det beteg-

ner ath gudz kerlighed och en fast tro
skall brende i oss oc kalk oc disk cor-
poral och messe klæderne skulle were
wide ellerss maa man icke sige messe
meth dem. Presten skall och were wiid
och consecreret ellerss maa han icke
sighe messe. En dogh ath han ware
saa hellig som Joimfrw Maria er
Thii at alle de helgen och engle som
er i hiemmerige mwe icke alt sam-
men sige en messe.

I den fierde maade Alt det som gøriss
oc sigiss i messen det haffuer en besyn-
derlig merkelse oc gwdelighed i sig.
Thii at presten lessicke eth ord eller rø-
rer en hond i messen met minde ender
met betegness oc merkiss noget aff wor
herriss død oc pine Som Aureolus
siger in compendio theologie. At Mes-
sen er saa fuld met gwdz besynderlige
gaffuer oc naader som vandet i haff-
uit er fult aff thaare Solen fuld met
sol grand. Hiemmelen fwld met stier-

ner Oc hiemmerige fuld met engle Oc mene somme Doctores ati huer messe som sigiss paa iorden bliffuer en siel løssd aff skeerss ildz pine och eth syndigt menniske om wenth til gwd fra syn ondskaff. Oc et retferdigt menniske bliffuer stadfest i retwished at det ey mer falder i synden.

J den femte maade at Messen bliffuer hedred oc æred met mange twngemaal først met Hebraiske som er Amen. Alleluia Sabaoth Osanna. Siden met Grekeske som er Kyrieleyson. cristeleyson. Saa meth latine som er Dominus vobiscum. Pax tecum. (Jte missa est) Man hører oc gudz ord i det hellige ewangelio i messen thii man stonde oc vere rede til at stride der faare til døde och for den cristelighe tro om behoff gøriss Man hører och engle sang och ord i messen som er Gloria in excelsis. Man hører apostleness oc profeterness ord i messen som er i Epi-

stelen Man hører oc retferdige men-
niskess røst i messen som er i gradelen
in offertorio och i comunet. Man hø-
rer oc syndige menniskess ord i messen
Som er i confiteor Thii skall hwert
menniske høre messen met stor gudelig-
hed och ydmyghed oc offuer tencke oc
betracthe wor herriss sware død oc pi-
ne som betegness oc vdleggiss i messen.

Det xxi. capit. Hworlediss hwert menniske skal tilbørlige rede sigh til at høre messe gwdelige.

DEn som vill tilbørlige oc gudeli-
ghe høre messe han skall øffue
sig i sex dygder.

Den første er han skall wære vel-
willig oc redebon til met eth got hier-
te at høre messen oc tiene gwd Det er
strax han hører ringe till messe tha
skall han legghe fra sig hwad han ha-
ffuer for hender och gonge till kirken.

Ligerwiss som de hellige tre konger giorde strax de saage Stiernē pa hiemmelen som betegnede dem at gwdz søn wor fødder saa offuergaffue de land oc rige och søgte hannwm i bethlehem oc offrede hannwm deriss dyrebare gaffuer oc baade til hannwm gudelige Den anden er At han skall gonge i kirke met ydmyghed at han vil tiene gwd oc høre der messen gwdelige. Oc icke for han vil lade sig der se oc skue och hofferde sig aff sine klæder oc deglighed. Eller for han der will se andre. Men han skal ydmygelige falde paa kne oc sige som den obenbare syndere giorde Gud forbarme dig offuer mig arme syndere Thi Sanctus Bernardus taler her merkelige om och siger Hwo sig ydmiger her paa iorden saa meget som hannwm muweligt er Den skal gud op hoffue i hiemelen aldermest Men den som hofferder sig her paa iorden saa meget som hand.

Den skall gwd nedttrycke i den alder dybeste helwedisś affgrwnd. O keriste gwd hwor dypt skulle de sywnckiss i helwedisś pine som aff reth offuerdadighed bluesś till ath falde paa knæ for det hellige sacramente. Och ey ville tage derisś bonit eller hat aff for derisś gwd oc skabere Somme de side plat. somme falde paa et knæ som iøderne giorde der de bespottede wor herre. O hwor liden redsell haffue saadanne mennisske for gwd som de hellige engle oc andre hansś helgen tiene hosś altered met stor ydmyghed.

Den tredie dygh er Ath eth mennisske haffuer anger oc rwelse for alle de dødelighe synder han bedreffuit haffuer oc bedis naade oc afløsning aff gud før man begynder ath læse Thi Gud han forsmaar och hader alle som icke tycke derisś synder ilde at were aff derisś hierte Der om taler wor herre gennem Profetensś mwndh som kallis

Ysaias Naar i kom̄e i kirken oc holde
eder hender op till migh tha skal iegh
vende mine øgen fra eder Oc ieg skal
icke høre eder naar i bede til mig thii
eder hender ere fwlde aff blod Det er
Jere fulde met dødelige synder.
Den fierde er Ath naar eth mennisske
er i kirken da skall han aff slette aff sit
hierte alle verdzenss vnittelige tancker
saa meget som hannwm mwelight er
och tencke paa inthet andet wden al
eniste at tiene den alsommectiste gud
At han maa sige met Dauid profete.
O herre ieg haffuer robed till dig aff
alt mit hele hierte. Oc der minder
presten oss paa i messen sighendiss.
(Sursum corda) deth er sagt haffuer
ederss hierte op til gwd. Der til swa-
rer dē som tien til messen paa alle derss
vegne som er i kirken (och siger) wii
haffue alle sam̄en wore hierte till gud
Den fempte er Ath et mennisske skall
haffue sig enfoldige oc stille i kirken oc

icke robe tale snacke eller vaske Som
manghe gøre desz wer der tale och skon-
gre ligher wisz som de sade paa en gil-
disz benck Oc somme gonge oc spad-
sere bort oc igen at lade dem see oc skue
oc der met Drage andre aff derisz gu-
deligheo Forsent iøderne haffue dem
meget erligere i derisz tempel paa derisz
maade en somme cristne menniske ha-
ffue dem i kirken der som gwd selff ner-
uerendisz er i det verdige sacramente.
Thii skal man vende sine øgen fra fal-
ked naar man kommer i kirken och off-
uertenke wor herrisz død och pine oc
læse ydmygelige sine gwdelige bønner
til hannwm oc sine patroner.
Den fiette er Ath man skall bliffue
stedse i kirken fra messen begyndisz oc
til hwn er sagd serdelis om søndagen
oc andre høgtidelighe dage Och man
skall engeledisz gonge aff kirken før
presten haffuer giort velsignelse effter
messen vden det waare aff stor nød

eller man kwnde engeledisſ haffuit for-
drag. Hwert got menniſke ſkulde ten-
cke ved ſig huad krafft oc mact den vel-
ſignelſe hwn haffuer ſom preſten gør
offuer folked effter meſſen meth den
hondh han tracterede vor herriſſ lege-
me meth. Hwo ſamme velſignelſe gu-
delige anammer han beſkermeſſ den
dag fraa all liffuiſſ fare och bradødh
formedelſt Gwdz ſtore barmhertig-
hed.

Det xxij. Capittel. Hworledis han ſig haffue ſkal der retteligh̄e vil tiene til meſſe.

VDi førſte maade ſkall han vocte
och ware ſig ath han icke ſeer
preſten i anſictet eller øgene.
J den anden maade ath hwad han
ſkal fonge preſten det ſkal han ant-
worde hanniwm meth baade hen-
derne.
J dē tredie maade. ſkall han vell wocte
ſig ath han icke for høgt hoſter ſpøtter

eller sprudet vnder messen serdeliss
naar presten stonder i tiende messe.
J fierde maade Skall han icke me-
get læse vnder messen. Men tage all
eniste vel ware paa presten at han en-
gen brøst haffuer.
J femte maade. Han skal icke stonde
mellem cortinen och alteret eller hart
op til presten och see nøye till hwor-
lediss presten haffuer sig i sit embede.
J den siette maade Skall han høre vel
nøye til hwad presten læser i messen
ath han swarer tilbørlighe til det han-
nwm bør at sware Oc ringe sanctus
naar tiid er och tende blwss naar pre-
sten opløffter sine hender effter første
tiende messe.
J syuende maade. Skall han haffue
et got hierte till gwd och tycke syne
synder ilde at were oc haffue hw och
vilge till at bedre sig oc betencke den
store heder oc ære hannum sker i det at
han maa stonde i blant gwdz engle

och helgen och tiene presten til messen
som handterer oc annaminer syn gwd
och skabere till sig och der faare skall
ydmygelige tacke gwd.
J Ottende maade skall han acthet at
hanss hender ere rene at han icke sølker
smørger eller smytter messe bogen eller
messe klederne Oc skal han tage sig
ware at han icke tager paa kalken pa-
tenen eller corporalet meth bar hond.
J Niende maade Saa skal han deg-
lige och renlige legge messe klæderne
til hobe igien oc legge dem siden i kiste
eller skab som dem bør at ligge.

Det xxiij. Capit. Ath hwert mennisske skall gerne tiene til messe for sex honde sag skyld.

DEn første er At gwd vill løne
den som tiener till messen li-
gerwiss som han hagde tient
hannwm selff Thi at presten ston-
der icke for altered som her hanss her

peder eller her pouild. Men han ston-
der der i gudz sønss sted ligerwiss som
han hengde paa det hellige korss lon-
ghe fredagh.
Den anden sag er Thii at alle menni-
niske ere skapte at de skulle tiene gud
Thii skal engen blwess eller forsmaa
at tiene til messe hwor rig mectig och
fribaren han er Thii Gud siger selff
hwo der forsmaar ath tiene mig Den
skall ieg forsmaa igen for myn hiem-
melske fader O huor kære tienstacte-
lige och velvillige skulle wii wære at
tiene den som gaffe oss wor syun igen
om wii waare blinde. Vor hørelse om
wii vaare døwe. vor helbrede. om wi
vaare halte eller lam̄e. Hwor yderme-
re bør oss at tiene och ære den alsom̄ec-
tiste gwdh som oss haffuer skapt och
giffuet oss liff och siell.
Den tredie sag er at Gud haffuer be-
falet sine hellige engle at tiene oss paa
det wii skulle komme till himerigiss

som gwdh vill siden selff tiene oss.
Den fierde sag er Fordi at gudz søn anamede mandom for wor skyld Och tiente oss tre oc tredive aar her paa iordē oc led stor armod oc suart arbeyde met predicken oc lerdom oc tolde siden den suare død for vor salighedz skyld. At wi skulle tiene hannwm. Thi ere wi oc plectige til at tiene hannwm effter al low oc reth oc effter naturlig low.
Den femte sag er Thii at gud alsommectiste haffuer skapt alt det til er at tiene oss paa hiemelen Sol oc maane oc alle stierner. Jlwcten alle fwle som till er paa iorden alle dywr som til er. J vandet alle de fiske som til er Ath wii der met skulle paa myndess ath tiene hannwm.
Den siette sag er Thii at gwd vil giffue hannwm en besynderlig løn i hiemmerige. Mer en han vill giffue de andre som høre messen all ensste.

Det xxiiij. Capit. Om qwindsolk mue tiene til messe i nød.

I Kirke lowen er det forbudet at inthet qwindfolk skal predicke obenbare eller bære røgelse for altered som presten pleyer at gøre eller tage paa. kalk. disk eller corporal. eller two det vden presten haffuer forre bløt oc twoed det Men ath tiene till messe det er dem icke saa strengelige forbudet Thit den hellige kirke til lader at closter iomfrwer och piger mwe tiene til messe i nød. Om der er inthet mandfolk till stede som tiene kand til messen Thi skulle samme iomfrwer och møer som tiene til messe tage den ware at de icke se presten op i øgene Men de skulle ydmygelighe sla deriff øffen ned mod iorden oc stonde bag presten och icke før ner altered.

Det xxv. Cap. Om en kan vel høre mange messer til lige och fortiene saa megē løn som han hørde huer serdeleſſ.

Doctoreſſ i den hellige ſcrifft de ſcriffue. at det er ligeruiſſ met alle gode retferdige menniſke Som det er met nogre købmend ſom ere i eth ſelſkaff. Hwad en han vinder aff dem det dele och bytte de andre met hannwm. Saa er det oc met alle de ſom ere i kirken oc haffue gwdz kerlighed oc naade.

De bliffue icke al eniſte delactige aff de meſſer ſom de ſe eller høre Men oc aff alle andre ſom ſigiſſ i all kirken. Er eth menniſke oc i naadenſſ ſtat oc gwdz kerlighed Da bliffuer han delactig aff alle de meſſer der ſkeer offuer al criſtendomē oc aff de gode gerninger ſom alle retferdige menniſke gøre Saa er det ligerwiſſ twert emod met dem ſom ere i dødelige ſynder de fortiene engen løn aff hiemēlen for dem ſelffue thii at de ere døde for gud alſomēctiſte oc deriſſ gode gerninger deſſligeſt.

Det xxvi. cap. Hwad alt det beteg-

ner oc merker som hører til messen som er presten. altered kalk disk. corporal messe klæderne oc alt andet.

ALtered betegner det hellige korss som vor herre tolde sin swaare død paa. Presten betegner wor herre som hengde paa korset. Kalken betegner vor herriss graff som han laa vdi. Corporalet betegner det huide klede som vor herre vor suøbt i før han lagdiss i graffen. Det lille lærit man pleger ath stryge kalken inden i med. Det betegner det klede som vor lagd offuer vor herriss ansict i graffuen. Patenen. betegner den sten som laa paa vor herriss graff. Hoetlynet. betegner det klæde som Jøderne bunde for vor herriss øgen den tiid de bespottede hannum sigendiss ged til huo dig slo. Messe serken betegner den hwide longe kiortel som Herodess lod føre wor herre vdi til bespottelse Stolen som presten haffuer om halsen han

betegner de lencke oc reb ſom iøderne
kaſte oc bunde om vor herriſſ halſſ
den tiid de grebe hannwm i vrtegaar-
den. Handlinet betegner de bond oc
liner wor herriſſ benedide hender vaa-
re bundne met Oc det henger ſtedſſe
paa preſtenſſ venſtre hand Thii naar
iøderne løſſde vor herriſſ hender tha
lode de bondene henghe ved hanſſ ven-
ſtre hond. Linen ſom preſten giorder
ſig met hun betegner den line wor herre
vor bunden til ſtøtten met den tid han
vor hudſtrugen. Hagelen ſom er bag
oc faare heell oc oben paa baade ſider
vden all ſkickelſe det betegner det pur-
pur klæde ſom Pilatus lod føre vor her-
re i til beſpottelſe. Det korſſ ſom ſton-
der bag paa hagelen oc recker fra axelē
oc til iorden. Det betegner det hellige
ſware korſſ ſom wor femtē føder langt
oc wor herre bar och drog paa ſin axel
til Caluarie bierg der ſom han tolde ſin
ſware død och pine. Kronē ſom preſten

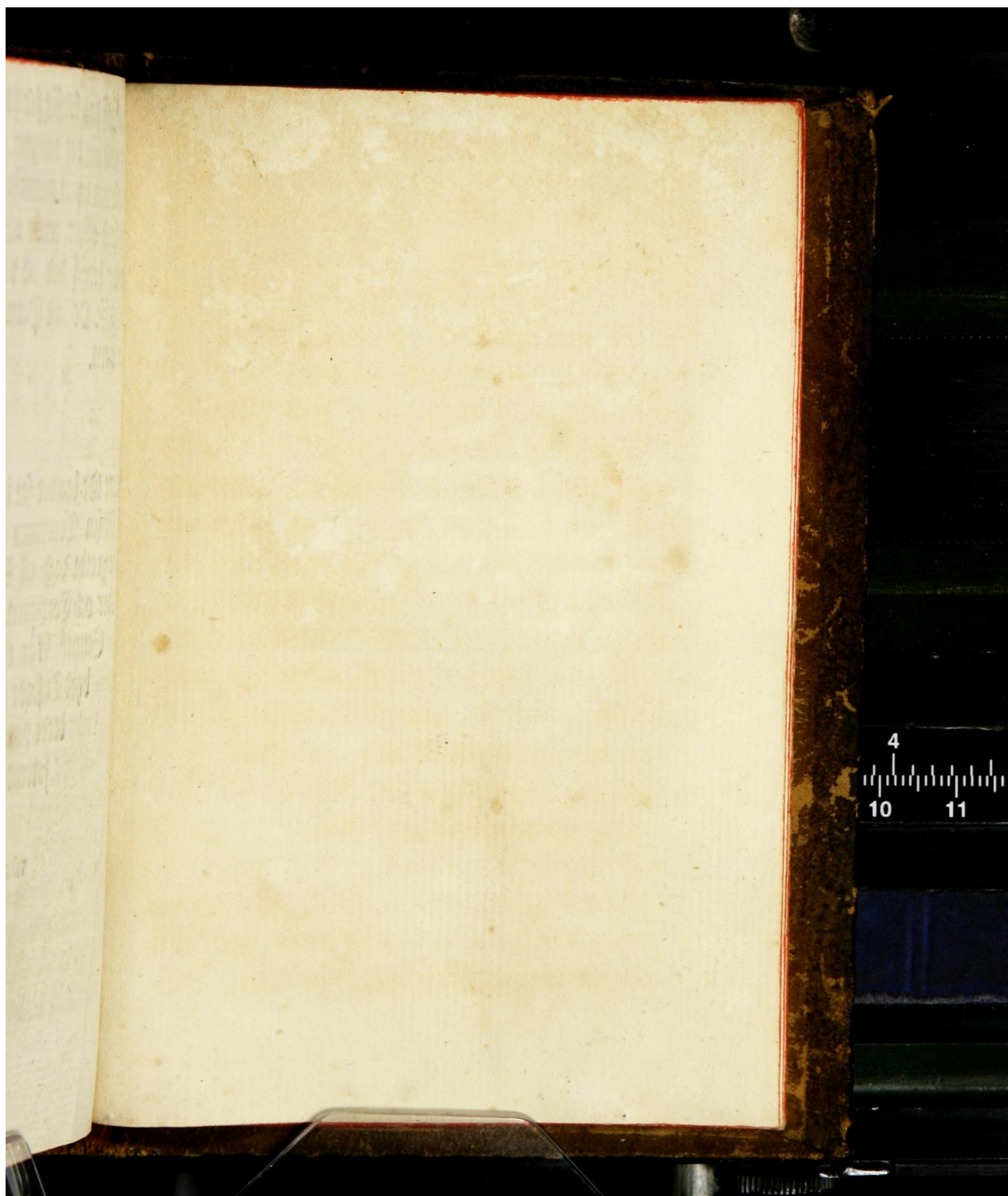

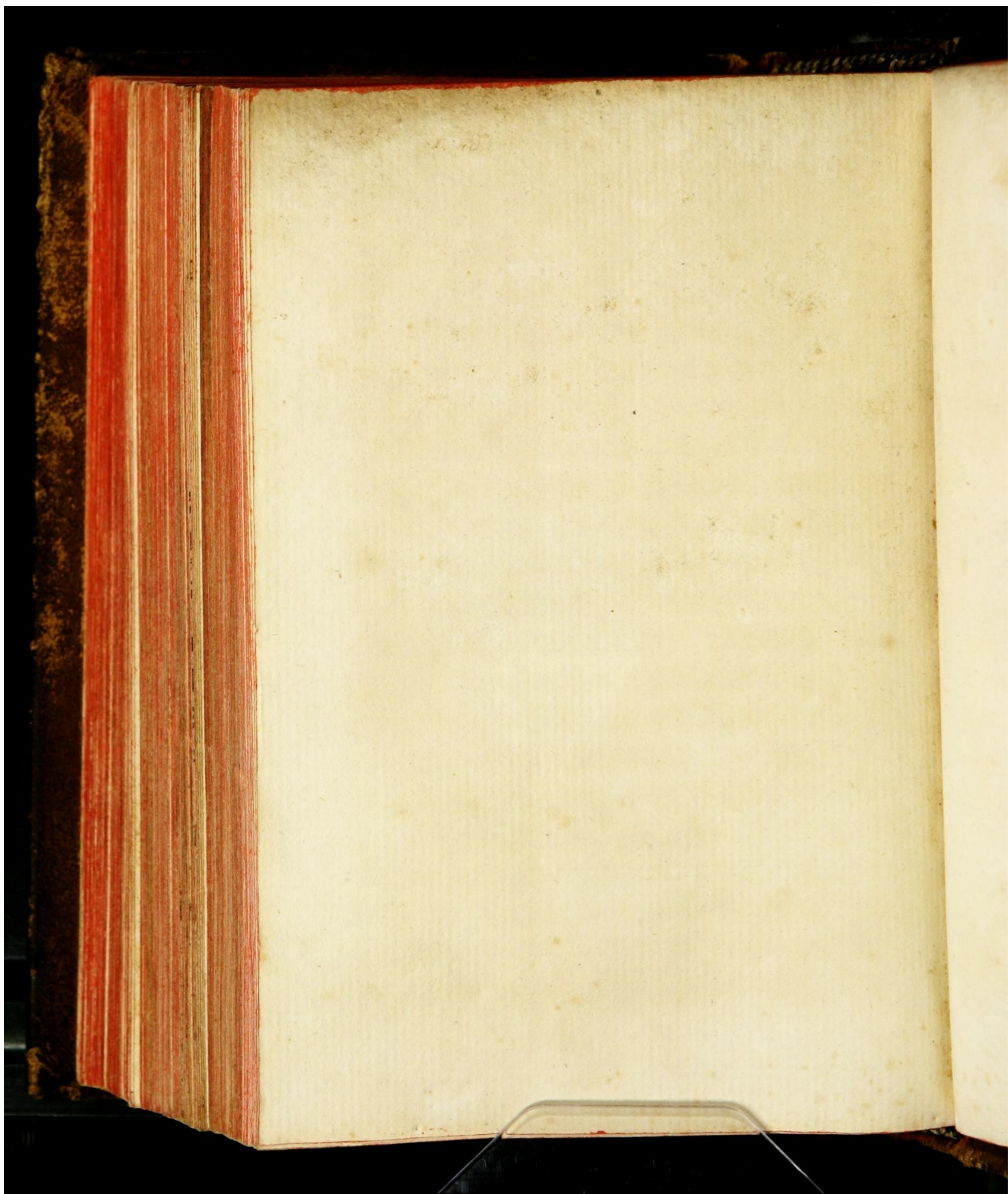
er raget met paa ſit hoffuit. hwn beteg-
ner den hwaſſe torne krone ſom wor
herre vor kronet och ſtunghen meth
ind i hanſſ hierne. De ſticke oc lap-
pe ſom ſide paa hagelen hoſſ preſtenſſ
hender oc bag paa hanſſ ſkuldre be-
tegne de tre ſtompede iern naffle meth
hwilke han wor ſlagen til det hellige
korſſ. De two lappe eller ſticke ſom ſide
paa ſerken nedre hoſſ føderne betegne
de two fiele oc træ ſom iøderne hagde
ſlaget fulle met ſøm oc ſpiger oc bun-
det nederſt paa vor herriſſ kiortel da
han bar det hellige korſſ at naar han
tren frem eller til bage daa ſtunge ſam-
me ſpiger hañwm ſaa ſwarlige ath al-
le hanſſ fodſpor ware blodige effter
hañwm. Obledet naar det er conſecre-
ret aff preſten oc han det opløffter for
folked da er det ſandelige vor herriſſ ie-
ſu criſti legeme ſom det betegner. Vi-
net naar det er conſecreret. da er det oc
ſandelige vor herriſſ dyrebar blod ſom

han vdgaff paa korsset for vor salighedz skyld som det betegner. Disse artickle maa hwert mennisk som icke læse kand offuer tencke och betracthe wor herriss død och pinelse till amyndelse. Oc læse Pater noster oc Aue maria.

Denne tide bog vor sat i Lilbs i land til Misen Torsdagen effter sancte Margrethe dagh aff Melchiar Lotther och Corrigeret aff Henrick Smyth Aar effter gudz byrd Tusinde femhundrede paa det søttende.

τελος.

4
10
11